

Jen-csao és Cun-csiang

FELJEGYZÉSEK LIN-CSIRŐL

(Lin-csi Lu)

1120

Vang mandarin¹, akinek tanácsosi címe volt, tisztviselői élén felkérte a Mestert, hogy tanítsa őket. A Mester belépett a csarnokba, és szólott:

– Csak azért hágok fel erre a szószerkekre, mert nem tehetek másképp: viszonzom a megtiszteltetést. Ha a hagyományainkhoz tartanám magam, a pátriárkákat² és tanítványainkat követve, a számat ki se nyitnám, hogy a Szent Ügyről³ beszéljek, s nektek sem lenne itt helyetek. De a Tanácsos Úr nem szűnő kéréseit meghallgatva, hogyan is rejtegethetném itt ma tudományomat? Akad-e hát valaki, egy rátermett hadvezér, aki hadrendbe állította máris csapatait, és kész zászlót bontani? Álljon hát a gyülekezet elé, s tegyen bizonyosságot!

Ekkor egy szerzetes azt kérdezte, hogy mi a buddha-tanok fő eszméje.⁴ A Mester *khát* horkantott.⁵ A szerzetes meghajolt. A Mester így szólt:

– Lám, ez az ember tud vitatkozni!

Ezután azt kérdezték:

– Honnan való a nótád, amit fújsz? Kitől tanultad a mesterséged?

A Mester így válaszolt:

– Amikor Huang-pónál⁶ tanultam, kérdezősködtem három ízben, meg is kaptam a verést⁷ három ízben.

A kérdező szerzetes tétovázott.⁸ A Mester *khát* horkantott, aztán megütötte, mondván:

– A semmibe nem lehet faszöveget verni!

Ekkor előállott egy tanmagyarázó,⁹ s azt kérdezte:

– A Tanítás Három Kereke és Tizenkét Tagú Könyve¹⁰ arra való, nemde, hogy a saját buddha-természetünket¹¹ napvilágra segítsék?

A Mester válasza:

– Bizony, még nem vagy eléggé kigyomlálva.
A szerzetes folytatta:
– Akkor hát Buddha csak ámitotta volna az embereket?
A Mester így felelt:
– De hol van Buddha?
A prédikátor hallgatott.
– Vagyis – folytatta a Mester – csak engem akartál rá-
szedni, engem, az öreg szerzetest, itt, a Tanácsos Úr előtt?
Tűnj el gyorsan! Nem hagyod szóhoz jutni a többieket!

Aztán így folytatta:
– A mi Szent Ügyünk miatt gyűltünk ma össze. Akad-e
még kérdező? Jöjjön elő gyorsan, s tegye fel kérdését: De,
amint szóra nyitja a száját, már túl is van a kérdésen. Nem
ismeritek az érdemes Sákjamuni¹² szavait? „*A Törvény
nem a betűkben van, nem mond semmit az okok és feltételek
viszonylatáról.*” S csak azért vergődünk itt még most is a
szavak hínárjában, mert nem bízunk eléggé magatokban.
Még attól kell tartanunk, hogy zavarba hozzuk öméltség-
gát és a tisztviselő urakat, s elhomályosítjuk a bennök
meglévő buddha-természetet. Elég is lesz ebből! – Egy
khát horkantott, s hozzátette: – Sosem fogtok ki, kis-
hitűek! – Már túl soká fárasztottalak benneteket az ácsor-
gással.¹³ Ügyeljete magatokra!

2.

Amikor egy ízben a Mester a Folyam kormányzóságában
járt, Vang mandarin, tanácsosi rangban, meghívta tanítani.
A gyülekezetből Ma-jü¹⁴ lépett elő, s a következő kérdést
tette fel:

– Az Ezerkarú és Ezerszemű hatalmas Könyörület-
nek¹⁵ melyik szeme az igazi?

Mire a mester így szólt:

– A hatalmas Könyörületnek az ezer karja és ezer sze-
me közül melyik az igazi? No, bökd ki, bökd ki tüstént!

Ma-jü lerángatta a Mestert a szószékről, és maga fog-
lalta el a helyét.

A Mester eléje lépett, és szólította:

– Üdvözöllek! Hogy s mint?

Ma-jü tétovázott. Ekkor a Mester lerángatta a szószek-
ről, s maga állt vissza a helyére. Mire Ma-jü kiment a csar-
nokból, s a Mester is leszállott a szószékről.

3.

A csarnokba lépve a Mester így szólt:

– Hús-vér tömkelegtekben van egy ügy-nélküli igaz em-
ber,¹⁶ s ez szüntelenül ki s be jár orcátok kapuján. Lássuk
csak, ki nem tett még bizonyosságot!

Ekkor előlépett egy szerzetes a gyülekezetből s meg-
kérdte, milyen is az az ügy-nélküli igaz ember. A Mes-
ter leszállott az elmélkedés padkájáról¹⁷, megmarkolta a
szerzetest, és szorosan tartva őt, rászólt:

– No, mondd meg te! Halljam!

A szerzetes habozott. A Mester elengedte, s így szólt:

– Az ügy-nélküli igaz ember nem egyéb, mint egy segg-
törlő.¹⁸ – Azzal visszatért a cellájába.

9.

Amint a Mester megjelent a csarnokban, egy szerzetes föl-
tette a kérdést:

– Mi is az első tétel?

A Mester szólt:

– Amikor fölszakad a három lényegi elv pecsétje,¹⁹ a
cinóberpöttyök ott maradnak.

– Vendéglátó és vendég közt nincs olyan különbség,
ami elbírná a habozást.

Új kérdés:

– Mi lenne a második tétel?

A Mester szólt:

– Hogyan is engedné a csodás megértés,²⁰ hogy ne tegyünk fel kérdéseket?

– Hogyan is csúfolnák meg az üdvös eszközök²¹ a felfogás alkalmait?²²

Új kérdés:

– Mi legyen a harmadik tétel?

A Mester szólt:

– Figyeld csak a bábukat,²³ amelyeket a színpadon mutatnak: mindig ott van belül valaki, aki rángatja őket.

A Mester még azt is mondotta:

– Mindegyik tételhez három titokzatos kapunak²⁴ kell tartoznia, s a titokzatos kapuk mindegyikének magába kell foglalnia három lényegi elvet. Ahol alkalom²⁵ adódik, éljetek vele!²⁶ De ti, mindannyian, egyáltalán értitek ezt? – Azzal leszállt a szószékről.

10.

Egy esti beszélgetés alkalmával a Mester a következő útmutatást adta a gyülekezetnek:

– Olykor elhagyjuk az embert, de nem hagyjuk el a világot.²⁷

– Olykor elhagyjuk a világot, de nem hagyjuk el az embert.

– Olykor elhagyjuk az embert is, a világot is.

– Olykor nem hagyjuk el sem az embert, sem a világot.

Ekkor előállt egy szerzetes, aki megkérdezte, hogy mit jelentsen az embert elhagyni, de nem hagyni el a világot.

A Mester így mondotta:

Mezőkre tűző nap²⁸ brokátszőnyeget terít,

Fehérlenek a gyermekek selymes hajfűrtjei.

A szerzetes újra kérdezett: mi a világ elhagyása az ember elhagyása nélkül? A Mester válaszolt:

Király parancsa²⁹ hat már teljes ég alatt,

Vezérnek hirt gyepűn se fűst, se por nem ad.

A szerzetes ekkor azt kérdezte, hogy mit jelent egyszerre elhagyni az embert is, a világot is. A Mester felelt:

Ping és Fen tartomány³⁰ nem kap üzenetet,

Világ végén marad, szigetként elreked.

A szerzetes kérdése:

– Mi az, hogy nem elhagyni sem az embert, sem a világot?

A Mester válasza:

Király a kincses palotába megy,³¹

Vének falun dalolni kezdenek.

A Mester pedig így szólott:

– Amire most a Buddha Törvényében inaskodóknak szükségük van, az a helyes látás megszerzése. Ha a látásuk helyes, nem fogja őket a születések és a meghalások körforgása³² érinteni, szabadok lesznek mozgásukban, mehetnek is, maradhatnak is, és minden földöntúli kiválóság az övék lesz, anélkül hogy keresniök kellene. Követői az Útnak!³³ Elődeinknek megvoltak az ösvényeik, amelyeken elindíthatták az embereket. Ami engem illet, csak azt az útmutatást adom, hogy senkinek se engedjétek meg, hogy tévútra vigyen benneteket. Ha pedig hasznát akartjátok venni, éljétek vele! De késedelem nélkül, kétely nélkül! Ha manapság a tanítványok nem érnek célt, miben rejlik annak oka? Csak abban, hogy nem bíznak önmagukban. Mivel nem bíztok önmagatokban, s folytonosan a külsőségek után igyekeztetek, elcsábít benneteket tizezer dolog: nem lelitek meg a függetlenséget. Tanuljátok meg félretenni azt a kereső igyekezetet, ami eszméről eszmére hajt benneteket, s akkor eljuthattok odáig, hogy nem fogtok különbözni egy buddha-pátriárkától.³⁴ Akarjátok tudni, milyen a buddha-pátriárka? Bizony nem másféle, mint azok, akik itt hallgatják énelőttem a Törvényt. Minthogy az újoncoknak nincsen elég önbizalmuk, folyvást a külsőségek után futnak, ilyenformán, még ha lelnek is valamit, az csak a könnyvszagú felsőbbrendűség, de az eleven pátriárka szellemét sosem lelik meg. Ne csapjátok be magatokat, érdemes *Csan*-hívek!³⁵ Ha nem találkoztok vele ebben a pillanatban, akkor újjászületések ezrein át, sok-sok ezer kozmikus időszak lefolyásával fogjátok végigkerülni a Hármas Világot,³⁶ a benneteket vonzó kedves dolgok nyomában, számárkancák vagy tehenek hasában újjászületve. Az én szememben, híveim, ti nem különböztök Sákjamunító! Mi hiányzik manapság nektek, mindenféle elfoglaltságotok közepette? Sose akadályozzátok azt a szellemi kisugárzást,³⁷ mely a hat érzéketekből árad! Aki pedig ilyen

módon lesz képes látni a dolgokat, az egész létében ügynélküli ember³⁸ lesz.

– Érdemes hívek! A Hármas Világban nincsen békeség, olyan az, mint a lángokban álló ház. Ez nem az a hely, ahol sokáig lehet maradástok. Az állhatatlanság gyilkos démona egyszerre kopogtat magas állásúnál és alul lévőnél, öregnél és fiatalnál. Akarjátok, hogy ne különbözzetek a buddha-pátriárkától? Akkor csak attól óvakodjatok, hogy önmagatokon kívül kereskedjétek. A tiszta sugárzás, amely bensőtökből árad, s megfényesíti minden gondolatotokat: az maga Buddha, Törvény-Testben,³⁹ az pedig saját házatokban lakozik. A semmit ki nem kerülő sugárzás, amely bensőtökből árad s megfényesíti minden gondolatotokat: az maga Buddha a Megjutalmazás-Testben,⁴⁰ az pedig saját házatokban lakozik. A senkit ki nem kerülő sugárzás, amely bensőtökből árad, s megfényesíti minden gondolatotokat: az maga Buddha az Átváltozás-Testben,⁴¹ az pedig saját házatokban lakozik. Ez a Három-Test⁴² nem más, mint ti magatok, itt állva előttem a Törvényt⁴³ hallgatva. De csakis akkor nyílik meg bennetek ez a tehetség, ha nem rohantok többé a külsőségek után. A szútrákra és a sásztrák szerzőire⁴⁴ alapozva emelték a régiek a kiválóság princípiumává ezt a Három-Testet. Számomra azonban ilyen nincs. Ez a Három-Test semmi egyéb, csak puszta szó: nem egyebek, mint a függőség kötelékei. A régiek azt mondták: A Buddha-Testek csak az érzékek függőségében különböznek attól, aminek tulajdonítják őket, a Buddha-Övezetek csak a lényegi létező vonatkozásában léteznek. Világos tehát, hogy a Testek és az Övezetek, amelyek a valóságban a dolgok esszenciái, csupán visszfényként léteznek.

– Érdemes hívek, tanuljátok meg felismerni a visszfényekkel játszadozó embert önmagatokban: ez minden Buddhának eredendő forrása, ez lesz, híveim, amiben menedéket találtok vagy amivé lesztek. A Törvényt sem hirdetni, sem hallgatni nem tudja a négy nagy elemből⁴⁵ álló anyagi jellegű testetek, sem a lépetek, sem a gyomrotok,

sem a májak, sem az epehólyagotok, de még testetek nyílásai sem képesek a Törvény hirdetésére vagy hallgatására. Mi tehát az, ami a Törvényt hirdeti és hallgatni tudja? Nem más, mint ti, itt előttem, egyenként itt sorakozó, de semmi testiséget nem viselő magányos fényeségek – íme, ilyen a Törvény hirdetésének és hallgatásának tudója. Aki pedig így tudja látni a dolgokat, maga lesz a buddha-pátriárka. De ehhez az kell, hogy szüntelenül benne legyen minden gondolatotokban, és hogy mindent, ami szemetek elé kerül, így lássatok. „*A tudás csak azért felfogható, mert a szenvedések szülője; a lényeg azért változik, mert a tudat újra meg újra átalakul.*” Ez az oka a lélek vándorlásának a Hármas Világban, s ennek folyamán szenvedjük el a fájdalmak minden fajtáját. Ha megfogadjátok szavamat, többé semmi sem lesz túlságosan mély, semmi sem lesz, ami nem szabadít meg.

– Hívek! A lélek dolgai látható alak nélkül valók, mindenható elhatolnak. A lélek az, amit látásnak hívunk a szemben,⁴⁶ hallásnak a fülben, szaglásnak az orrban, szólásnak a szájban, fogásnak a kézben, futásnak a lábban. „*Alapjában véve csupán egyetlen finom sugár az, ami széjjelosztódik hat érintkezésben.*” Azon esetben, ha gondolatunk nem működik, elhagyatottak vagyunk. Mit is akarok mondani nektek mindezzel? Csak annyit, hívek, hogy jól látom, efféle gondolatok hajtanak benneteket megállíthatatlanul a keresésre, s így pottyantok bele a hiú csapdába, amiket a régiek állítottak. Hallgassatok rám, hívek: üssétek le a Megjutalmazás és az Átváltozások Buddhájának a fejét! A bódhiszattvák, akik beérték pályafutásuk tíz fokozatával, csak olyanok, mint a napszámosok. Akik elérték az azonosulás vagy a csodálat megvilágosodását, csupán kalodába zárt és láncra vert fickók. A szent arhatok⁴⁷ és önértékű buddhák csupán pöcegödör-töltelékek; a Megvilágosodás és a Nirvána pedig zamárkikötő póznák. Csak azért van bennetek, hívek, a benneteket elrekesztő sok gátlás, mert nem jutottatok el odáig, hogy fölfedjétek mindazoknak a praktikáknak a hiúságát, amik a bódhiszattvák-

nak vannak előírva a három mérhetetlen kozmikus időszakra. Az igazi szerzetesben, aki tudja, hogy „*csak meg kell semmisíteni a régi cselekedeteket a feltételek szerinti*”, semmi ilyen nincsen. Öltözik, ahogy épp kedve tartja; amikor mehetnék, megy, amikor ülhetnék, leül. Eszé ágában sincs, hogy Buddha gyümölcseire áhitozzék, vagy éppen keresgélje azt. S hogy miért? A régiek azt mondták: „*Azoknak, akik Buddhát cselekedetek révén akarják föllelni, Buddha csak születések és meghalások nagy ígérete marad.*”

– Hívek! Az idő drága, de ti csak egyre mozgolódtok, mint a tenger hullámai, másokhoz szaladgáltok Csant tanulni, az Utat megismerni, s nem ismertek egyebet, mint neveket és mondásokat, keresgélve Buddhát, keresgélve a pátriárkákat, keresgélve a gazdag jó barátokat, és hiú okoskodásoknak adjátok át magatokat. Ne csapjátok be magatokat, hívek! Van egy atyátok, s van egy anyátok – ennyi az egész. Mit akarnátok még? Kíséreljétek meg a befelé fordulást! A régiek azt mondták:

Jadzsnyadatta⁴⁸ azt hitte, elvesztette a fejét.

Úgy nélküli lett volna, keresve lelki békét.

– Csak arra van szükségetek, érdemes hívek, hogy a legközségesebb módon viselkedjétek. Semmi mód! Vannak olyan kopasz kópék, tudatlanok, akik azzal áltatnak, hogy szellemeket látnak, démonokat idéznek, akik jeleket írnak kelet felé, ábrákat rónak nyugat felé, s szeretnek a szép időről meg az esőről csevegni. Eljő majd az idő, amikor ennek a fajzatnak is számot kell adnia, s bizony izzó vasgolyóbisokát fognak nyelni az öreg Jama⁴⁹ előtt. Jó családból való fiú- és leánygyermeket babonáznak meg ezek a fene rókák⁵⁰ és gonosz fenevadak. Eljő pedig a nap, amikor ezektől a vaksi szörnyektől is számon kérnek a köles árát!⁵¹

A gyülekezet előtt tartott egyik útmutatásában a Mester azt mondotta:

– Hívek, Buddha tanításában nincsen erőfeszítés. Csak a köznapi dolgokhoz kell tartani magát az embernek és úgy-nélkülinek maradni: szarni, hugyozni, öltözni és enni.

Álom jó rám – lefekszem.

Balgák néznek, nevetnek.

Csak a bölcsek érthetnek.

A régiek azt mondták:

Köz dolgában megszakadni:

Buta embernek való!

– Legyetek önmagatok mesterei ott, ahol éppen vagytok, és „ott helyben megigazultok”. A belétek ütköző dolgok nem fognak tudni eltántorítani benneteket. És semmi sincs akkor, sem előző életek benyomásai, sem a rögtön kárhozatra vivő öt főbűn,⁵² ami ne változna megváltástok tengerévé. Csakhogy a mai újoncok egyáltalán nem ismerik a Törvényt. Mint a birkák, megzabálják mindazt, ami pofájuk elé kerül, nem tudnak különbséget tenni úr és szolga között, vendég és házigazda között. Ez a fajzat, ha szerzetbe lép, romlottan teszi: oda megy, ahol megélhet. Nem is lenne szabad úgy hívni őket, hogy családjukat elhagyók: voltaképp továbbra is laikusok. Mert a családját valóban elhagynak tudnia kell az illendő rendi előírásokat: meg kell tudnia különböztetni Buddhát Márától,⁵³ az igazat a hamistól, a világit a szenttől. Csak az hagyta el igazán a családját, aki képes ezekre a különbségtevésekre. Ha nem különbözteti meg Buddhát Márától, voltaképp csak úgy hagyta ott családját, hogy csatlakozott egy másikhoz. Az effajta embereket a cselekedetek mímelőinek, közönségesen csalóknak hívjuk, semmiképp sem szerzeteseknek. Mintha abban hinnének, hogy van valamiféle szétválaszthatatlan őselegy, aminek a neve Buddha-Mára, mint a víz és a tej elegye, amiből csak a ludak királynője⁵⁴ képes kiszippantani a tiszta tejet. A világosan látó hívő számára azonban Buddha és Mára egyként csapnivaló.⁵⁵

*Ha a szentséget hajszolod s a világot megveted,
Várnak rád a számszárával⁵⁶ a végtelen tengerek.*

Valaki azt kérdezte:

– Mi Buddha és mi Mára?

A Mester így felelt:

– Egyetlen kétkedő gondolatotok – ez Mára. Ha eljuttok odáig, hogy felfogjátok, a tízezer dolog születés nélkül való, minden gondolat csupán képzelődéshez hasonló, s számotokra egy porszem, egyetlen dolog sincs többé: ez a teljes tisztaság – ez Buddha. Azt mondhatjátok, hogy Buddha és Mára két különböző kört jelent: az egyik a szenny, a másik a tisztaság. Szerintem azonban ennél is igazabb az, hogy nincsen sem Buddha, sem élővilág, sem múlt, sem jelen. Amit el kell érniünk, azt elérjük az idő múlása nélkül, a cselekedetek művelése és gyümölcsaik összegyűjtése nélkül, nyereség és veszteség nélkül. Ez minden időkre érvényes, sosem volt másképp; s „*ha mégis lenne még valami, kijelentem, hogy az csak álmhoz hasonló, csak átváltozáshoz hasonló*”. Csupán ennyit akartam mondani nektek, én, a vén remete.

– Hívek, mindahányan, akik itt vagytok hallgatásomra, s ebben a pillanatban jól megkülönböztethetően egymástól, magányos fényességek vagytok, azok az emberek, akik mindenütt mentesek mindenféle gátlástól, akik behatolhatnak a tíz világtájba, és akik a Hármas Világban is teljesen szabadok. Ti vagytok azok, akik beleegyeznek a külső dolgok mindenfajta megkülönböztetésébe anélkül, hogy hagynák magukat elcsábítani általuk, és egyetlen pillanat alatt minden dolgok felszíne alá hatolnak. Ha egy buddhával találkoznak, buddhát mondanak, ha egy pátriárkával találkoznak, pátriárkát mondanak, ha egy arhattal találkoznak, arhattot mondanak, ha egy prétával találkoznak, prétáról⁵⁷ szólnak. Végigkóborolják a birodalmakat, tanítva és térítve a lényeket, anélkül, hogy egy pillanatra is eltávolodnának eszméjüktől. Bárhol is legyenek, tiszták maradnak, kisugárzásuk a tíz világtájon mindenüvé eljut. Hanem a tízezer dolog törvénye számukra egy és ugyanaz.

– Mostantól fogva, tudnotok kell, hívek, hogy a rátermett ember számára alapjában nincs „ügy”. Csak azért futkároztok minden percben keresni valamit, mert nincsen önbizalmatok a fejetekeket keresni,⁵⁸ amit elhagytatok, és megállni is képtelenek vagytok. Ilyenek azok a teljes és próbált bódhiszattvák, akik, amint megjelenítik saját testüket a dolgok felszínén, a Tiszta Föld⁵⁹ felé törekszenek a világítás megvetése és a szentség áhítozása révén. Nem feledték még el a különbségtételt birtokbavétel és lemondás között, léteznek még számukra a szenny és a tisztaság fogalmai. De a *Csan* iskolájának nézetei szerint egyáltalán nem így vannak a dolgok: minden közvetlenül jelenvaló, s nincs többé idő. Mindaz, amit mondok itt nektek, csak arra szolgál, hogy pillanatnyi orvosság legyen a kórra – kór és írja egymást feltételezik: az égvilágon semmi valóságos nincsen. Ha tudjátok a dolgokat ilyen módon látni, akkor valóban családját elhagyó szerzetessé váltok, aki méltó arra, hogy tízezer lat aranyat⁶⁰ élvezzen naponta.

– Hívek, ne engedjétek, hogy hebehurgyán beszennyezétek orcátokat azoknak az öreg mestereknek a pecsétjével, akik azt mondták, hogy „értem a *Csant*, értem az *Utat*”, s akik özönvízként ömlő disputáknak adták át magukat. Mindez a cselekvésnek, a Pokolba vezető útnak az előkészítője. Ha az Útnak valódi újoncai vagytok, nem keressetek a világ fonákságait. Keresni a helyes látást kell. Csak akkor értek a végére, ha elérkeztetek a helyes látás tökéletes tisztaságához.

15.

Egy alkalommal a Mester ilyen útmutatást adott a gyülekezetnek:

– A mai újoncoknak arra van szükségük, hogy bízzanak önmagukban. Őrizkedjétek attól, hogy önmagatokon kívül keresgéljétek: mindig a dolgok csapdájába fogtok esni, pedig azok csak üres por, és semmitben sem fogjátok tudni

megkülönböztetni a jót a rossztól. Ha, példának okáért, a buddhákról vagy a pátriárkákról van szó, ezek nem egyebek, mint a Tanítás nyomai.⁶¹ Akadnak olyanok, akik föl-szedégetnek egy-egy mondat, hol a titkos, hol a közkezen forgó tanításokból, ezekből aztán csak kételyeik támadnak; ott maradnak megzavarodva, hol az égre, hol a földre nézve, aztán elindulnak, és, teljesen összezavarodva, másoknál tudakozódnak. A rátermett ember azonban őrizkedik attól, hogy uralkodókról és latrokról,⁶² ellenkezés vagy melléállítást ügyében, szépségről vagy gazdagságról értekezzék – nem tölti napjait ilyen disputákkal és hiábavaló beszédekkel. Ami engem illet, azok között, akik megkeresnek, akár szerzetesek, akár világiak, felismerem őket, s azt is tudom, honnan jönnek, rögvést látom, hogy csak hangok, szavak és mondasok vannak bennük, no meg álmodozások és képzelgések. De azért meglátom bennük az embert is, aki képes úrrá lenni a dolgok felett, s eljutni a buddhák titokzatos eszméjéig. Az a dolog, amit Buddha tanának hívunk, nem mondhatja magáról, hogy én vagyok az a dolog, ami Buddha tana. Bizony mindig a támasz nélküli szerzetes⁶³ az, aki hasznat húz az ilyen dologból. Ha valaki eljő, s azt kérdi tőlem, hogy merre keresse Buddhát, azt válaszolom, hogy az bizony a tisztaság tárgya; ha a bódhiszattvák felől kérdezősködik, azt felelem, hogy azok az együttérzés tárgyai, ha pedig a bódhi, a megvilágosodás felől érdeklődik, akkor az a válaszom, hogy az tisztára csoda, s ha a Nirvánát tudakolja, azt mondom, az az elnyugvás tárgya. A tárgyak tízezerféle arculatúak, az ember azonban egyféle. Épp ezért megjeleníti a formákat a lényeknek válaszolva, miként a víz tükrözi a holdat.

– Hívek, akartok-e igazán megfelelni a Törvénynek? Ehhez voltaképp rátermett embernek kell lennetek. A gyöngöcség és az önelégültség az, ami képtelenné tesz rá. Ezekből olyanok lesztek, mint a repedt köcsög, amelyik nem tartja többé a folyékony vajat.⁶⁴ Hogy nagy és ép köcsög lehessetek, sose hagyjátok magatokat ámitani; mindig a magatok urai legyetek, mindig igazak legyetek,

bárhol vagytok is! Semmit se viseljete el, ami kívülről jön! Egyetlen kétkedő gondolattal már maga Mára hatol a szívetekbe. „*A bódhiszattva kételye – esély Mára számára*” – az újjászületések és halálozások esélye. Tanuljátok meg elpihentetni gondolataitokat, s ne keresgéljete a kívülvilágban; ha a dolgok eljönnek hozzátok, tükrözzétek azokat.⁶⁵ Csak abba helyezétek bizodalmatokat, ami bennetek éppen működik, s akkor úgy nélküliek lesztek. Ha szellemeitek, akár egyetlen pillanatra is, a Hármass Világnak ad helyet, hat porcsomóvá⁶⁶ töredezik, tárgyak és feltételek sorává. Mi hiányzik most a ti tevékenységeitekből? Egyetlen pillanat terében engedhettek a tisztának és a tisztátalannak. Maitréja⁶⁷ csarnokának, a Három Szem birodalmainak⁶⁸ – de ha így bolyongtok szerte a világban, csak üres nevekké találkoztok.

Valaki megkérdezte:

– Melyek a Három Szem birodalmai?

A Mester így felelt:

– Veletek együtt lépek be a tiszta átlényegülés birodalmába; magunkra öltjük ott a tisztaság köntösét; ekkor Buddháról beszélünk a Törvény-Testben. Vagy belépek veletek az oszthatatlan birodalmába, s ott magunkra vesszük az oszthatatlanság köntösét; ekkor Buddháról beszélünk a Megjutalmazás-Testben. Vagy pedig belépünk a megszabadulás birodalmába, magunkra öltjük a kisugárzás köntösét; ekkor Buddháról beszélünk az Átváltozás-Testben. A Három Szemnek ezek a birodalmai nem egyebek, mint a függőség változatai. A szútrák és a sásztrák szerzői szerint a Törvény-Test alapvető, a Megjutalmazás- és az Átváltozás-Testek alkalmazottak. Szerintem azonban a Törvény-Test nem képes hirdetni a Törvényt. Ezért mondták a régiek, hogy „*a Testek csak a nekik tulajdonított érzékek szerint különböznek; az Övezetek csak lényegük szempontjából léteznek*”. Világos, hogy a Testek és az Övezetek,⁶⁹ amelyek egyaránt a dolgok lényegét adják, csak feltételeken léteznek Testként és Övezetként, a felsőbbrendű tudástól függők, „*sürgülő fálevelek*”⁷⁰ a kígyer-

mekek markában, azok elámitására”, gesztenyetüskék, sulyomtövisék. Miféle velőt kerestek ezekben a kiszáradt csontokban? A lelken kívül semmi sincsen, de a lélekben sem fogtok találni semmit. Mit kerestek tehát?

20.

– Hívek, ha szerzeteskéik jönnek a családi körből az Utat tanulni, csak úgy kell tenniük, ahogy én tettem, vén remete. Valaha tanulmányoztam a *Vínaja*⁷¹ szabályait és „*végigragtam magam a szútrákon és a sásztrákon*”. Azután rájöttem, hogy ezek nem egyebek, mint a világ ápolására szolgáló orvosságok és felületes csevegések; egyszeriben elvettem őket. S ekkor arra adtam a fejem, hogy az Út felől tudakozódjam a *Csan* mestereinél. Végül is találtam egy roppant gazdag barátot,⁷² s szemem csak ekkor kezdte tisztán látni az Utat. Olyan öreg mestert ismertem meg benne, aki – néhány mással együtt – méltó az egész világ tiszteletére. És megtudtam, hogy a rossznak és a helyesnek az ismerete nem szülőanyántól való. Bizony, mindenkinek saját magát kell kifürkésznie, ércként megtisztítania, tükröként fényesre csiszolnia, hogy aztán egy szép napon megvilágosodjék.

– Hívek, akarjátok tisztán, a Törvénynek megfelelően látni a dolgokat? Csak attól őrizkedjete, hogy mások tévútra vigyenek benneteket. Mindent, ami utatokba akad, akár kinn, akár bennetek, öljéte meg! Ha egy buddhával találkoztok,⁷³ öljéte meg azt a buddhát! Ha egy pátriárkával találkoztok, öljéte meg azt a pátriárkát! Ha egy arhattal találkoztok, öljéte meg az arhatot! Ha atyáttal és anyáttal találkoztok, öljéte meg atyátokat és anyákat! Ha rokonaitokkal találkoztok, öljéte meg a rokonokat! Ez az egyetlen módja megszabadulásotoknak, a dolgok rabságából való megszökésteknek, ez maga a menekvés, ez maga a függetlenség!

– A hívek közt, akik mindenfelől érkeznek ide, hogy ta-

nulják tőlem az Utat, senki sincs, aki ne függne a dolgoktól. Hanem én itt kezdettől fogva verem őket. Ha a kezükkel hadonásznak, a kezükre verek, ha a szájukkal szólnak, a szájukra verek, ha a szemükkel jeleznek, a szemükre verek. Még sosem akadt egyetlenegy sem, aki a függetlenséget tanúsította volna, mind beleestek a régiek által kifizetett csapdákbá. Nekem, a remetének, nincs semmiféle Törvényem, amit átadhatnék az embereknek: semmi egyebet nem teszek, csak gyógykezelem a kórt s oldom a bilincseket. Próbálgatok meg hát, hívek, kik mindenfelől érkeztek hozzám, elszakadni a dolgoktól! Csak azt kérem, hogy szálljatok vitába velem. Évek, évtizedek múlnak el, és nem találok egyetlen emberre sem. Hasonlatosak azokhoz az élősdiekhez, amelyek a bambusz és a fák leveleire s a fűvekre telepednek – vad rókák, fenevadak, amelyek összeviszsa zabálnak minden szarrakásból, vakok gyűlévész bandája, akik a hűségesek adományait jogtalanul falják fel mindenütt, hirdetve: mi vagyunk a szerzeteskék, akik elhagytuk családunkat! Ezek már csak ilyenek!

21:

– Azt mondom nektek: nincsen Buddha, nincsen Törvény, nincsenek praktikák s nincsenek azok gyümölcsei sem. Miért keresgéltek hát egyre másoknál? Vakok vagytok, akik egy másik fejet⁷⁴ raktok a fejetekre. Mi hiányzik nektek? Hiszen, hívek, kik itt álltok előttem, ti semmiben sem különböztök a buddha-pátriárkáktól. Csak éppen nem bíztok magatokban, s ezért folyvást máshol keresgéltek. Ne csapjátok be magatokat: nincsen Törvény odakinn, de magatokból sem nyerhettek semmit. Ahelyett, hogy szavaimon csüggötök,⁷⁵ térjetelek pihenőre, és legyetek ügy-nélküliek. Vagy hagyjátok tovább folyni azt, ami megkezdődött.⁷⁶ De azt, ami nem történt meg, ne hagyjátok megtörténni! Ez többet ér majd nektek, mint tíz esztendőnyi zarándoklás.

22

– A vén remete azt mondja nektek: hagyjátok a praktikákat! Elég, ha köznapiak vagytok: fölöltitek ruhátokat, megesszitek kásátokat, és hagyjátok úgy nélkül múlni az időt. Azzal jöttetek ide mindenfelől, hogy megkeresitek Buddhát, megkeresitek a Törvényt, a megszabadulást, a kijutást a Hármass Világból.⁷⁷ Kijutni a Hármass Világból? Ostobák! De hová? Buddha és a pátriárkák csak nevek, amelyekbe oly szívesen belekapaszkodunk. Ismerni akarjátok a Hármass Világot? Nem egyéb az, mint a lelketek földje, ahol most éppen tartózkodtok, hogy a Törvényt hallgassátok. Egyetlenegy a buja gondolataitok közül: íme, a Vágyak Világa, egyetlenegy a haragos gondolataitok közül: íme, az Anyag Világa, egyetlenegy az esztelen gondolataitok közül: íme, az Anyagtalan Világa. Ez a ti házatok bútorzata. A Hármass Világ nem tudja azt mondani: én vagyok a Hármass Világ. Csak ti lehettek azok, hívek, akik itt álltok elevenen és arra készen, hogy megvilágossátok a dolgokat, megmérjétek és latolgassátok a világot, s akik nevet aggathattok a Hármass Világra.

36.

– Érdemes hívek, „*csakis akkor nyerhetitek el a megszabadulást, ha az öt közvetlen cselekedetet⁷⁸ művelitek*”.

Valaki megkérdezte:

– Mi az öt közvetlen cselekedet?

A Mester felelt:

– Megölni az atyát, megölni az anyát, vérét ontani egy buddhának, szétverni a közösséget, elégetni a szent szútrákat és képmásokat – ez az öt közvetlen cselekedet.

Megkérdezték:

– Mi az atya?

A Mester azt mondotta:

– Az atya a tudatlanság. Ha meg tudjátok tenni, hogy ne keressétek, akár egyetlen gondolat erejéig is, mindazt, ami alá van vetve a nemzés és a pusztulás elvének, és ha-

23

sonlatossá tudtok lenni a visszhanghoz, amely az ürességre⁷⁹ felel, és mindenben ügy-nélkülinek lenni, akkor megöltétek az atyát.

Megkérdezték:

– Mi az anya?

A Mester így felelt:

– Az anya a bujaság. Hogyha belépve, akár csak egyetlen gondolat erejéig is, a Vágyak Világába, hogy ott a bujaság tárgyait keressétek, s ott csak az összes dolgok ürességét látjátok, s meg tudtok ott maradni minden kötődés nélkül, akkor megöltétek az anyát.

Megkérdezték:

– Mit jelent egy buddha vérét ontani?

A Mester így felelt:

– Ha nem engedtek semmiféle magyarázatásnak a Tiszta Dolgok Birodalmában, hanem minden tekintetben a sötétségben maradtok, akkor vérét ontottátok egy budhának.

Megkérdezték:

– Mit jelent lerombolni a közösséget?

A Mester így felelt:

– Ha csak egy gondolat erejéig is megértitek, hogy a benneteket lenyűgöző szenvedélyek éppoly támasz nélküliek, mint az űr, szétveritek a közösséget.

Megkérdezték:

– Mi a szútrák és képmások megégetése?

A Mester válaszolt:

– Meglátni az okok láncolatának az ürességét, a gondolatnak az ürességét, a dolgoknak az ürességét, és, legalább egy gondolat erejéig, úgy dönteni, hogy szakítok minden-
nel, hogy a határtalanhoz és az ügynélküliséghez tartsátok magatokat: ez a szent szútrák és képmások megégetése.

A Mester megszólított egy szerzetest:

– Honnan jössz?

A szerzetes egy *kha* horkantással felelt. A Mester ekkor összekulcsolt kézzel meghajtotta magát, s leült. A szerzetes tétovázott. Erre a Mester megütötte.⁸⁰

Egy másik szerzetes közeledtére a Mester fölemelte légy-csapóját. A szerzetes meghajtotta magát. Erre a Mester megütötte.

Ismét közeledett egy szerzetes, a Mester újra fölemelte légy-csapóját. A szerzetes oda sem hederített. A Mester ezt is megütötte.

Egy napon, amikor Pu-huával együtt a kolostor egyik jótévőjéhez voltak hivatalosak böjti vacsorára, a Mester ezt a kérdést tette föl:

– „Egyetlen hajszál⁸¹ fölszippantja az óceánt, egyetlen szem mustármag elnyeli a Szumérú-hegyet” – ez vajon a természetfölötti tudás csodálatos hatása, vagy csupán az eredendő, természetes lényegtől van?

Pu-hua egyetlen rúgással fölborította az étkezőszá-
molyt. A Mester azt dörmögte:

– Faragatlan fickó!

Mire Pu-hua:

– Épp ez az a hely, ahol faragatlanságról vagy finomsá-
gról⁸² kell értekezni?

Másnap a Mester ismét oda ment vacsorára Pu-huával. Azt kérdezte:

– A tegnapihoz hasonlítva, milyen az, amit ma találunk nekünk?

Pu-hua újra fölrúgta az étkezőszámolyt.

A Mester szólt:

– Ejnye, ejnye, faragatlan fickó!

Pu-hua nem hagyta annyiban:

– Vaksi fajzat! Hol esik szó a buddhista Törvényben faragatlanságról és finomságról?

A Mester ekkor nyelvet öltött rá.⁶³

45.

Egyszer a Mester együtt üldögélt a szerzetesek csarnokában a lábmelegítőn, két öregebbel, Ho-janggal és Mutával.⁶⁴ Így szólt: – Pu-hua mindennap az utcákon és a piacon bolondozik. Ki tudja, közönséges ember-e vagy szent?

Alig fejezte be, amikor belépett Pu-hua. A Mester ekkor hozzá magához intézte a kérdést:

– Közönséges vagy te, vagy szent?

Pu-hua felelt:

– Mondd meg te, hogy közönséges vagyok-e vagy szent?

A Mester *khát* horkantott. Pu-hua ekkor, sorban rájuk mutatva, így kiáltott: – Ho-jang, a fiatal menyecske,⁶⁵ Muta, az ő nénikés⁶⁶ Csan-jával és Lin-csi, a kisas – de háromnak csak félszemük van!

A Mester fortyogott:

– Ez a lator!

Pu-hua kirohant, kiáltozva:

– Fogják meg! Lator!

46.

Egyik napon Pu-hua a szerzetesek csarnoka előtt üldögélt és nyers káposztát falt. A Mester meglátta és rászólt:

– Egészen olyan vagy, mint egy számár!

26

Erre Pu-hua elkezdett torkaszakadtából iázni. A Mester rászólt:

– Te, lator!

Pu-hua kiáltozva szaladt el:

– Fogják meg! Lator!

47.

Pu-hua állandóan az utcákat és a piacot róttá, egy csengőt rázott, és mondogatta:

Annak, aki sötétben jó,⁶⁷ a sötétben rázom,

Annak, aki világosban, világosban rázom,

Annak, aki négy égtájról, annak forgószéllel,

Annak, aki magas úrból, annak hadaróval.

A Mester nyomába küldte egyik novíciusát. Ez tapasztalta, hogy Pu-hua valóban úgy tesz, amint híresztelik, s nyomban fülön fogta:

– És azzal, aki se nem így, se nem úgy jó, mit csinálsz?

Pu-hua kiszabadította magát, és így felelt:

– Lesz holnap egy szerény kis vacsora a Nagy Könyörületes kolostorában.⁶⁸ – A novícius hazament, és jelentette a történeteket a Mesternek, aki így szólt:

– Mindig is gyanús volt⁶⁹ nekem ez a fickó!

65.

Egy napon Pu-hua a piacon koldult: mindenkihez azzal fordult, hogy egy darabból varrott öltözetet adjon neki. Sokan kínáltak neki ruhákat, de ő egyiket sem fogadta el. A Mester szólt a kolostor kulcsárjának, hogy vegyenek neki egy koporsót. Amikor Pu-hua hazajött, a Mester így szólt:

– Csináltattam neked egy darabból varrott öltözetet.

Pu-hua ekkor vállára vette a koporsót, és körbe szaladt vele a piacon, kiáltozva:

– Lin-csi csináltatott nekem egy darabból varrott ru-

27

bát! Viszem is a Keleti Kapuhoz, ott lesz az én átváltozósom.

A piac népe közül sokan szegődtek a nyomába, kíváncsiskodva, de Pu-hua így szólt hozzájuk:

– Nem ma lesz! Holnap megyek a Déli Kapuhoz, ott lesz az átváltozósom.⁹⁰ Így bolondította őket három napon keresztül, hogy végül már senki sem hitt neki. A negyedik napon, anélkül hogy bárki is észrevette és köszöntötte volna, kiment egészen egyedül a falakon kívülre, ott maga mászott bele a koporsóba, majd megkért egy arra járót, hogy szögezze rá a fedelet. A hír azonban nyomban szertefutott, s a piac népe egymást taszigálva rohant oda, hogy felnyissák a koporsót. S látták, hogy eltűnt onnan, levette magáról ép testét.⁹¹ Csupán a csengettyűszó hallatszott valahonnan a magasból, s lassan az is elenyészett.

49.

A Mester egy katonai táborba igyekezett, ahová szerény étkezésre hívták meg. A kapuban katonatisztek ácsorogtak. A Mester rámutatott egy oszlopra, s megkérdezte tőlük:

– Ez most szent vagy közönséges?

A tiszték hallgattak. A Mester megkocogtatta az oszlopot, és így szólt:

– Hiába is válaszoltatok volna, ti sem vagytok egyebek, csak báva karók. – Azzal belépett a kapun.

50.

A Mester megkérdezte a kolostor gazdatisztjét:

– Hol jártál?

A kulcsár azt felelte:

– A városban voltam, kölest adtam el.⁹²

A Mester megkérdezte:

– Mindet eladtad?

28

Az válaszolt:

– Eladtam bizony mindet.

A Mester ekkor egy vonalat rajzolt eléje a porba botjával, s azt kérdezte:

– Ezt is eladtad?

A kulcsár *khá*val válaszolt. A Mester ekkor ráütött.

Ekkor érkezett oda a kolostor étekmestere, s a Mester elmondotta neki az esetet. Az étekmester azt mondotta:

– A kolostor gazdatisztje semmit sem értett a Mester gondolataiból.

A Mester azt kérdezte:

– És te?

Az előljáró ekkor köszöntötte a Mestert. De a Mester őt is megütötte.

53.

Vang tanácsos úr⁹³ egy napon meglátogatta a Mestert. Amikor megálltak a szerzetesek csarnoka előtt, és benéztek oda, Vang úr megkérdezte:

– A szerzetesek, ugyebár, ebben a csarnokban olvasgatják a szútrákat?

A Mester azt mondotta:

– Nem olvasgatják azok a szútrákat.

A tanácsos úr azt kérdezte:

– Akkor hát a Csanban, az elmélkedésben gyakorolják magukat?

A Mester válasza:

– Nem gyakorolják azok biz' az elmélkedést.

A tanácsos úr azt kérdezte:

– Hát ha nem olvassák a szútrákat, nem gyakorolják az elmélkedést, akkor, végre is, mit csinálnak?

A Mester így felelt:

– Semmi egyebet, csak egyre azon vannak, hogy budhákka vagy pátriárkákka váljanak.

A tanácsos úr erre így szólt:

29

– Az aranynak egyetlen porszeme is igen értékes, de ha a szemedbe esik, ugyan bajt okoz.

A Mester így válaszolt:

– És én még azt hittem rólad,⁹⁴ hogy közönséges fickó vagy!

54.

A Mester azt kérdezte Hszing-santól,⁹⁵ hogy mi a véleménye a „föld a szabadban”-ról és a „fehér ökör”-ről.⁹⁶ Hszing-san elbődült. A Mester rászólt:

– Beszélni nem tudsz?

Hszing-san visszakérdezett:

– S te mit gondolsz róla, öreg?

A Mester így szólt:

– Ez az állat!

55.

A Mester azt kérdezte Lo-putól:⁹⁷

– Régebben az egyik mester a botot használta, a másik a *khát*. Melyik a közelebbi?⁹⁸

Lo-pu azt válaszolta:

– Egyik sem közeli.

A Mester azt kérdezte:

– Mi az, hogy közeli?

Lo-pu *khát* horkantott, a Mester erre megütötte.

56.

A Mester, egy közeledő szerzetest látva, széttárt karokkal fordult feléje. A szerzetes meg se mukkant.

A Mester rászólt:

– Megértetted?

30

A szerzetes azt felelte, hogy nem értette. A Mester azt mondotta neki:

– Együgyű! Kapsz tőlem két garast.⁹⁹

58.

Csao-csou,¹⁰⁰ még abban az időben, amikor vándorúton volt, tanácsért ment a Mesterhez. Éppen akkor talált rá, amikor az a lábát mosta. Csao-csou ekkor azt kérdezte a Mestertől, hogy mi lenne a Nyugatról érkező pátriárka-mesternek az eszméje. A Mester csak annyit mondott:

– Az öreg szerzetes most éppen a lábát mosogatja.

Csao-csou közelebb lépett hozzá, és figyelmező arcot vágott. A Mester ekkor azt mondta:

– Kéne még egy merőkanál szennyes víz, hogy rád locsantsam!

Ekkor Csao-csou végre elsomfordált.

61.

A Mester így szólt egyik szerzeteséhez: – Egyetlen *kha* olykor olyan, mint a gyémánt-király drága kardja; egyetlen *kha*¹⁰¹ olykor olyan, mint egy földre kushadó arany-szörű oroszlán; egyetlen *kha* olykor olyan, mint a füvekkel álcázott halászszigony; olykor pedig a *kha* nem ér egyetlen *khát* sem. Érted te ezt?

A szerzetes tétovázott, mire a Mester megverte.

Kezdetben, amikor a Mester Huang-po¹⁰² gyülekezetében volt, egyenesen és egyszerűen viselkedett. A házfőnök¹⁰³ egyszer így sóhajtott fel: – Bár egészen fiatal még, mindenkinél különb. – S megkérdezte tőle:

– Mennyi időt töltöttél már itt?

A Mester így felelt:

– Három évet.

A házfőnök megkérdezte:

– Hát tanácsot kértél-e, kérdést tettél-e fel?

A Mester így felelt:

– Soha. Nem is tudom, mit kérdezhetnék.

A házfőnök így szólt hozzá:

– Miért nem még a csarnoki előjáróhoz s kérdezed tőle, hogy mi is a buddha-tanok fő eszméje?

Ekkor a Mester elment kérdezősködni. Alig fejezte be a kérdést, Huang-po máris megverte. A Mester kijött a csarnokból, s visszament a házfőnökhöz, aki megkérdezte:

– Mi volt a kérdésedre a válasz?

A Mester elmondta:

– Még be sem fejeztem a mondókámat, a csarnoki előjáró máris megvert. Nem értem.

A házfőnök azt mondta neki:

– Menj csak, és kérdezz újra!

A Mester újra elment kérdésért feltenni, és Huang-po újra megverte. Így esett: három kérdés, három botozás. A Mester ekkor őszintén elmondta a házfőnöknek:

– Könyörületes voltál hozzám, s elküldtél kérdezni a csarnoki előjáró mesterhez. Háromszor kérdeztem, háromszor kaptam verést. Szánom-bánom, de korábbi helyzetem akadályoz meg abban, hogy megértsem az ő mély-

értelmű útmutatását. Okosabb, ha most búcsút veszek tőletek és elmegyek.

A házfőnök azt mondotta:

– Ha el akarsz menni, akkor előbb el kell búcsúznod a csarnoki előjáró mestertől. A Mester köszönt, és távozott.

A házfőnök megelőzte őt Huang-pónál, s így kérlelte:

– Ez a fiatalember, aki nálad kérdezősködött, igen alkalmasnak mutatkozik a Törvényben. Ha eljön búcsút venni, találj módot a fogadására. Valamikor még, amennyire meg lehet ítélni, nagy fává fog növekedni, amely majd árnyat ad az embereknek szerte a világon.

Jött a Mester búcsúzni. Huang-po így szólt hozzá:

– Ne menj másfelé, csak egyenest Ta-jühöz,¹⁰⁴ aki ott él a Kao-an-i partok mentén,¹⁰⁵ ő biztosan megmagyaráz neked mindent.

A Mester elment tehát Ta-jühöz. Ta-jü megkérdezte, hogy honnan jött.

– Huang-pótól – válaszolt a Mester.

– És mit mondott Huang-po? – kérdezte tovább Ta-jü.

A Mester elmondotta:

– Háromszor kérdeztem meg tőle, hogy mi a buddha-tanok fő eszméje, háromszor kaptam verést. Nem is tudom, hibát követtem-e el vagy sem. – Ta-jü így szólt:

– Amikor Huang-po úgy viseli gondodat, mint egy jószágos nénc, még idejössz, és tőlem kérdezed, hogy hibát követted-e el?

Ezekre a szavakra a Mester elnyerte a megvilágosodást. Így szólt:

– Végül is, Huang-po tanítása nem is olyan nagy dolog!

Ta-jü keményen megmarkolta, és így kiáltott:

– Ez a taknyos, amelyik még ágyba vize! Idejön engem kérdezni, hogy hibát követted-e el, most meg azt mondja nekem, hogy Huang-po buddha-tana nem is olyan nagy dolog! Mi minden van a te fejedben? Ki vele, egykettő! –

De a Mester öklével háromszor oldalba vágta Ta-jüt, mire az elengedte őt, és így szólt:

– A te mestered Huang-po, semmi közöm már hozzád.

Búcsút véve Ta-jütől, a Mester visszatért Huang-póhoz, aki, meglátva őt, így szólt:

– Meddig fog még ez a fickó jönni-menni?

A Mester így szólt:

– Ez csak azért történt így, mert te olyan jóságos voltál hozzám, mint egy öreg néne. – És, a szokásos udvarias tisztelgések után, ott maradt állva, hogy Huang-po mellett segédkezzék. Emez megkérdezte, hogy hol járt. A Mester felelt:

– A minap adott utasításod szerint elmentem Ta-jühöz tanácsot kérni.

Huang-po megkérdezte:

– És mit mondott Ta-jü?

A Mester elmesélte neki az egészet. Huang-po így szólt:

– Csak el tudnám kapni azt a fickót! No, várj csak, majd odaszórok én neki, hogy foghatja az oldalát!

Mire a Mester:

– Mi az, hogy várj csak? Megkaphatod itt helyben is!

És máris pofozta Huang-pót, aki így szólt:

– Nézd csak ezt a bolondot, ide jött, hogy megfogja a tigris bajszát! – A Mester ekkor *khát* horkantott. Huang-po pedig így szólt segédjéhez:

– Kísérjétek ezt a bolondot a gyülekezet csarnokába.

69.

A Mester egyszer éppen a kolostori közmunkában¹⁰⁶ kapálgatott, amikor arra jött Huang-po. A Mester állva maradt s kapájára támaszkodott. Huang-po megszólította:

– Ez a fickó elfáradt?

A Mester így felelt:

– Föl sem emeltem a kapámat. Mibe fáradtam volna bele?

Huang-po ekkor megverte. A Mester elkapta a botot, jót húzott Huang-póra, és feldöntötte őt. Ez a mezei munkák felügyelőjét szólította:

34

– Gyere, emelj föl, felügyelő!

A mezei munkák felügyelője¹⁰⁷ odalépett és fölsegítette, mondván:

– Hogyan tűri tisztelendőséged ennek a bolondnak a pimaszságait?

Alighogy Huang-pónak sikerült talpra állnia, máris nekiesett a felügyelőnek, és megverte. A Mester csak kapálgatott tovább, s azt mondta:

– Mindenütt hamvasztják a halottakat. De én egy kapavágással elevenen elföldellek benneteket!

71.

A Mester elszunyókált a szerzetesek csarnokában. Huang-po leszállott, s amikor meglátta, támaszbotjával¹⁰⁸ nagyot ütött a padlóra. A Mester fölpillantott, de amikor látta, hogy Huang-po áll előtte, újra elszunnyadt. Huang-po újra koppantott a padlón. Majd visszament a felső részbe, ahol az előlülő elmélkedő pózban üldögélt. Megszólította:

– Az alsó traktusban az az ifjanc igazi elmélkedésben üldögél. Te meg mit csinálsz itt hamis elképzelésciddel?

Az előlülő megszólalt:

– Mit akar ez a vén fickó?

Huang-po koppantott a padlón, aztán eltávozott.

72.

Egyik napon, amikor a kolostor szerzetesei közmunkára vonultak ki, a Mester leghátul ballagott. Huang-po hátra-nézett, s észrevette, hogy üres kézzel jön. Ráfőrmedt:

– Hol van a kapád?

– Valaki elvitte – felelte a Mester.

– Gyere csak ide, beszéljünk meg ezt! – szólt rá Huang-po, s a Mester odament hozzá. Huang-po ekkor maga elé emelte a kapáját, és így szólt:

35

– Ezt aztán a világon senki el nem veheti tőlem!

A Mester azonban egy mozdulattal kiragadta a kezéből, maga elé állította, és így szólt:

– Hát akkor hogy lehet most az én kezemben?

– Akadt volna mára valaki, aki ugyancsak kivette volna részét a kolostori közmunkából! – mondotta Huang-po, s visszatért a kolostorba.

73.

A Mester levelet vitt Huang-pótól Kuj-sannak.¹⁰⁹ Kuj-san kolostorában ekkoriban éppen Jang-san tiszte volt a vendég fogadása. Átvette a levelet, aztán megkérdezte:

– Ez, ugyebár, Huang-pótól érkezett. De mi legyen különleges küldöncével?

A Mester erre pofon ütötte, de Jang-san lefogta a kezét, mondván:

– Bátyám,¹¹⁰ te ugyancsak ismered a dörgést! Ebben maradjunk!

Együtt mentek Kuj-sanhoz, aki megkérdezte:

– Hány szerzetes van bátyám, Huang-po gyülekezetében?

– Hétszer száz – felelte a Mester. Kuj-san azt kérdezte:

– És ki a vezetőjük?

– Itt a levele a kezében – felelte a Mester, aki aztán maga kérdezte Kuj-santól:

– És itt, tisztelendőséged gyülekezetében, hányan vannak?

– Úgy ezren és ötszázan – felelte Kuj-san.

– Az túlságosan sok – jegyezte meg a Mester.

– Bátyám, Huang-po mester gyülekezetében sincsenek kevesen! – mondotta Kuj-san.

A Mester búcsút vett Kuj-santól. Jang-san, miközben kikísérte, így szólt:

– Ha valamikor majd Északra mégy, tudd, hogy ott lesz a kolostorod.¹¹¹

A Mester elcsodálkozott:

– Miképpen lenne az lehetséges, éppen ott?

Jang-san így felelt:

– Eredj csak oda! Hamarosan akad majd ott valaki, aki segítségedre lesz, bátyám! Ennek a valakinek pedig nem lesz farka, csak feje. Csak kezdete lesz, vége nem!

Később a Mester valóban elment Csen-csou-ba, ahol már ott volt Pu-hua. Amikor a Mester elhagyta a kolostort, hogy a világban kószáljon, Pu-hua vele ment. A Mester csak rövid ideje volt még a kolostor élén, amikor Pu-hua örökre eltávozott, kivetkezve érintetlen testéből.

74.

Mínthogy az idő már a nyári visszavonulás időszakának¹¹² derekán járt, a Mester fölment Huang-póhoz. Láta, hogy az éppen a szútrákat olvasgatja. Így szólt hozzá:

– Azt hittem, hogy emberrel van dolgom. S voltaképp nem vagy más, mint egy öreg csuhás, aki fekete paszulyal¹¹³ tömi tele a száját.

Maradt még néhány napig, aztán elbúcsúzott, hogy máris indul. Huang-po így szólt hozzá:

– Amikor megérkeztél, megsértetted a nyári visszavonulás szabályát. Most pedig úgy mégy el, hogy meg sem várod a végét.

– Rövid időre jöttem, csupán hogy köszöntselek – mondta a Mester. Huang-po ekkor megverte és elzavarta.

Túljutva néhány állomáson, a Mester kételkedni kezdett cselekedetében. Megfordult, és visszatért, hogy befeljezze a nyári visszavonulást.

Egy napon, amikor a Mester búcsút vett Huang-pótól, az megkérdezte:

– Hová mégy?

A Mester így felelt:

– Ha nem a Folyamtól Délre,¹¹⁴ akkor visszatérek a Folyam Északi vidékére. – Huang-po ekkor megverte, a Mester azonban elkapta a kezét, és maga adott neki egy pofont. Erre Huang-po hatalmas kacajra fakadt, és hívta segédjét:

– Hozd csak ide néhai mesteremnek az elmélkedő párnáját¹¹⁵ és számolyát!

A Mester azonban így szólt:

– Inkább tüzet hozz!¹¹⁶

Huang-po így szólt:

– Mondj, amit akarsz, de ezeket vidd csak magaddal!

Később majd hasznát veszed: ezzel veheted elejét a rossz-nyelvű fecsegésnek!¹¹⁷

A Mester elzarándokolt Bódhidharma sztúpájához.¹¹⁸

A sztúpa őrzésével megbízott szerzetes így szólt hozzá:

– Idős mester, melyiket köszöntöd először, Buddhát avagy a pátriárkát?

A Mester így felelt:

– Nem köszöntöm én sem Buddhát, sem a pátriárkát.

A szerzetes megkérdezte:

– Miféle viszály van közted, a pátriárka és Buddha közt? – A Mester ekkor köntöse ujját rázva távozott.¹¹⁹

Megérkezett a Szan-fenghoz.¹²⁰ Ping mester megkérdezte, hogy honnan jött. A Mester azt felelte, hogy Huang-pótól.

Ping megkérdezte:

– És mit tanít Huang-po?

A Mester így felelt:

Tegnap este az ércbivaly sárba esett.

Azóta semmi hír, sajnós, nyoma vészett.

Ping így válaszolt rá:

Az őszi szél is fúj s szól jade fuvola.

Vajon kinek szól ez az őszi muzsika?

A Mester így felelt rá:

Ki általjut a tízezer korlátokon,

És meg sem áll a fénylő firmamentumon.

Ping ekkor így szólt:

– Ezúttal túlságosan nehéz kérdést feszegetsz.

A Mester így folytatta:

A sárkány szült kicsiny fénixet, aranyat,

S a kis fénix drágaköveket ragyogtat.

Ping ekkor így szólt:

– Ül le most már, és igyál egy teát! – és még egyszer megkérdezte:

– Honnan jössz most? – A Mester megmondotta, hogy Lung-kuangtól. Ping folytatta volna a társalgást:

– És Lung-kuang hogy érzi magát mostanában?

A Mester erre távozott.

Megérkezett Cuj-fenghoz,¹²¹ aki megkérdezte, hogy honnan jött. A Mester megmondta, hogy Huang-pótól. Cuj-feng megkérdezte:

– És Huang-pónak mostanában milyen ígéi vannak az emberek eligazítására?

- Huang-pónak nincsenek igéi¹²² – felelte a Mester.
- Hogyhogy nincsenek? – csodálkozott Cuj-feng.
- Még ha volnának is, nem itt a helye, hogy emlegessük – mondta a Mester.
- Cuj-feng kérlelte:
- Említs meg néhányat legalább, hogy megismerjük!
- Erre a Mester így felelt:
- Nyilvessző, amely Nyugaton röppen az égbe.

82.

Megérkezett Hsziang-tienhez.¹²³ A Mester megszólította:

- Se nem világi, se nem szent? Felelj tüstént, Mester, kérlek! – Hsziang-tien így szólt:
- Én, öreg szerzetes, már csak *ilyen* vagyok.
- A Mester egy *khát* horkantott, és hozzátette:
- Ez a sok kopasz¹²⁴ miféle rizsestálra gyűlt ide?

83.

Ming-huához¹²⁵ érkezett, aki megkérdezte:

- Mit csavarogsz te annyit?
- A Mester így felelt:
- Koptatom a semmiért¹²⁶ rongyos saruimat.
- Ming-hua rászólt:
- Végre is, mit akarsz ezzel?
- A Mester kifakadt:
- Ez az öreg fickó még azt sem tudja, mi az, hogy csevegni!

85.

Feng-linhez érkezett, aki azzal fogadta:

- Szeretnék föltenni egy kérdést. Lehet?

A Mester:

- Belevágni a húsba,¹²⁷ hogy sebet csináljunk, azt lehet?

Feng-lin szólt:

*Tenger tükrén ragyog a hold, árnyék sehol,
A víz mélyén halraj bolyong s homály honol.*

A Mester:

*Ha, mert feljött a hold, eloszlott minden árny,
A halraj sem bolyong, tisztán lát célt, irányt.*

Feng-lin:

*Ha szél jó, tudhatod: hullám is kel vele.
Vitorlát látsz s a víz élettel lesz tele.*

A Mester:

*Hold fénylik fönt, itt elcsitul a víz s a hegy,
Valaki föl kacag – ég s föld beléremeg.*

Feng-lin:

*Ó bár világot gyűjtana ékes szavad! . . .
De mondj most már rigmust, mit szült e pillanat!*

A Mester:

*Kardod kóbor lovag láttán húzod elő,
Versed akkor, ha költő az, ki szembejő.*

Feng-lin ekkor abbahagyta. A Mester azonban még elmondott egy strófát:

*Nem ismer a nagy Út útgátjait,
Irányod mindegyik lehet: Kelet, Nyugat:
Tüzkő és villám, hogyha csattan:
Éppen olyan megfoghatatlan.*

Amikor a Mester közeledett átalakulásának idejéhez,¹²⁸ felült székében, és így szólt:

– Kimúlásom után ne hagyjátok kihunyni kincsemet, az Igaz Törvény Szeme fényét.¹²⁹

Szan-seng¹³⁰ előlépett a gyülekezetből és így szólt:

– Hogyan is merésznénk, Mester, hagyni kihunyni kincsedet, az Igaz Törvény Szeme fényét?

A Mester megkérdezte:

– S ha később megkérdeznék, mit fogsz majd mondani?

Szan-seng ekkor egy *khát* horkantott. A Mester így szólt:

– Ki tudhatta volna, hogy kincsem, az Igaz Törvény Szeme fénye kialszik majd ezzel a vaksi számmal?¹³¹

Miután ezt mondta, kiegyenesedett. Majd békesség áradt el rajta.

Lin-csi, családi nevén Hszing Ji-hszüan, a Cao körzet Nan-hua községében született, a 8. század végén – a pontos időpontot nem ismerjük. Családjáról sem jegyezték fel semmit, gyermekekoráról is csak azt, hogy kitűnt szülei iránti szeretetével – s ez a kínaiaknál egyike a fő erényeknek. Korán szerzetbe léphetett, s néhány évi tanulás után, a hagyományos buddhista tanításokat elhagyva, a Csan-szekta kolostorait kereste föl. Először Huang-po, majd Ta-jü tanítványa lett, életének ezekről a mozzanatairól a *Viselt dolgaimról* című fejezetben szólnak a *Feljegyzések*. Ezután – egy adat szerint 854-ben – egy kis kolostornak lett az előljárója a körzeti székhely, Csen-ting (vagy Csen-csou) városka mellett. Ez a kolostor a Huo-to folyócska átkelőhelye mellett volt, innen lett a neve Lin-csi, azaz Rév Szomszédja-kolostor, s – a szokások szerint – ettől vette nevét a hamarosan tekintélyes tanítónak lett apát is. Ebben a kolostorban volt segédje Pu-hua, akire a *Feljegyzések* költői szépségű fejezetei utalnak. A Rév Szomszédja-kolostorból katonai zavargások miatt menekült el. Előbb Vang Sao-ji mandarin vette pártfogásába, nála hangzott el a *Beszélgetések a csarnokban* első prédikációja. Utóbb a Ta-ming melletti Hszing-hua-kolostorban talált menedéket, annak Keleti Csarnokában lakott, amely valószínűleg a visszavonult idős apátok lakóhelye volt. Itt történt, hogy egy napon, betegség jele nélkül, egy tanítványával való beszélgetés után, székében ülve és öltözetét megigazítva, a „végső nyugalomba távozott” a Tang-dinasztia uralkodásának Hszian-tung éve első hóidőnapja tizedik napján, vagyis 867. február 18-án. Halála után tanítványai egy sztúpát emeltek tiszteletére Ta-mingban. Fontosabb azonban, hogy egyik tisztelője összegyűjtötte és írásba foglalta tanításait és viselt dolgait. Ennek a tanítványnak csak a nevét tudjuk: Jen-csaónak hívták. Egy másik tanítványa, Cun-csiang (830–888) pedig korrigálta és megszerkesztette ezeket a *Feljegyzéseket*; a kéziratban őrzött és

hagyományozott munkát aztán 1120-ban nyomtatták ki először Fu-csouban; e mű későbbi kiadásai maradtak fenn, s ezekből készültek a ma használatos, annotált kínai és japáni kiadások is.

Ennek a szövegből adunk a következőkben válogatást. A fejezetcímekkel csoportosított részeket általában az eredeti számozás sorrendjében közöljük, kivételt képeznek viszont a Pu-huáról szóló, s a *Példíztatók* fejezetben lévő részek – ezeket, a sorszámozást megtartva, egymás mellé tettük.

BESZÉLGETÉSEK A CSARNOKBAN

Beszélgetések – A buddhista kolostorokban napi két alkalommal gyűlik össze a szerzetesi közösség tanítást hallgatni: reggel (sang-tang), amikor kötetlenebb a viszony a Tan hirdetője és hallgatói között, többnyire ilyenkor szoktak kérdezni, vitatkozni, és este, amikor inkább csak a tanító beszél: ilyenkor „útmutatások” hangzanak el (si-csung).

csarnok – A buddhista kolostor középpontja a gyülekezeti csarnok, amelyet két félre osztanak: egyik felében a novíciusok és laikusok foglalnak helyet, a másik felében az idősebb szerzetesek, s rendszerint itt van az apátnak a helye és a „szószék” szerepét betöltő emelvény. A csarnok két felét szokás Keleti és Nyugati Csarnok néven emlegetni.

1.

1. *Vang mandarin* – Valószínűleg Vang Sao-ji (1. a jegyzetbevezető).
2. *pátriárka* – a *Csan*-buddhizmus első hat alapító mestérének megtisztelő címe. Később a névhasználatot kiterjesztették a híres mesterekre, pl. Lin-csire.
3. *Szent Ügy* – a buddhizmus és tanai.
4. *A buddha-tanok fő eszméje* – Ez a *Csan* gyakorlatában teljesen fölösleges – és megválaszolhatatlan – kérdés.
5. *khát horkantott* – Az indulatszó, illetve hangutánzó szó (mai kínai kiejtés *he*) Lin-csi pátriárka kedvenc formulája a helytelenítésre, a kérdés vagy a hibás válasz elutasítására.

6. *Huang-po* – Lin-csi mestere, *Huang-po* Hszi-jün († 850 körül), egy déli (Csiangszu tartománybeli) kolostor apátja.
7. *verés* – A verés – pofon, borítás stb. – a *Csan*-mesterek gyakori válasza a hibás magatartás, rossz vagy hiábavaló kérdés elutasítására és – gyakran jelzett eredményen – a hirtelen megvilágosodás kiváltására a tanítványnál, továbbá gyakran a velük egyenrangú, idősebb szerzeteseknél is.
8. *tétovázott* – A tétovázás a *Csan*-ban hibás magatartás; a spontán döntéseket és cselekvéseket méltányolják a legjobban.
9. *tanmagyarázó* – cuo-csu: nem *Csan*-hívó mester, valamely hagyományos iskola követője.
10. *Tanítás Három Kereke* – vagy kocsija – és *Tizenkét Tagú Könyve* a buddhizmus három rétege: a laikusok, a bódhiszattvák, a buddhák számára szóló tan és a tizenkét kanonikus könyv.
11. *buddha-természet* – Az egyén képessége a megvilágosodásra.
12. *Sákjamuni* – A történelmi Buddha. Mivel a sákja törzsből származott, 'Sákják bölcsé'-nek is nevezték. Az idézet hiteles; Lin-csi minden könyvellenessége ellenére igen művelt és járatos a buddhista klasszikusokban.
13. *ácsorgás* – A tanítás hallgatói álltak a csarnokban.

Lin-csi itt is, mint mindig, a könyvek, írások elutasítását hirdeti, de még a szavakét – tehát a szavakkal való tanításét – is. A *Csan* célja a bennünk lakozó buddha-természetnek s felszabadítása, kibontakoztatása. Erre minden eszköz jó lehet – elmélkedés, cselekvés stb. –, a legkevésbé jó a szócséplés.

2.

14. *Ma-jü* – A „Kendervölgyi”: a Kender Völgye egy kolostor neve, az onnan érkezett szerzetest említik kolostora néven, valószínűleg azonos Ma-jü Pao-csével.

15. *Ezerkarú és Ezer szemű Könyörület* – Avalókitésvara – kínai nevén Kuan-jin – bódhiszattva a mahájána-buddhizmusban legnépszerűbb bódhiszattva: azért nem lépett át a Nirvánába, hanem inkább maradt a bódhiszattvaság és a vele járó földi lét szintjén, hogy segíthesse a megváltás felé igyekvőket – ezért a neve a „Könyörületesség Bódhiszattvája”. Tantrikus ábrázolása – több szemmel, hogy jobban megláthassa, hol van szükség segítségére, és több karral, hogy egyszerre többeknek is nyújthassa segítő kezét – igen népszerű Kínában is, Japánban is.

*

Ma-jü kérdése hibás, mert a buddhista felfogás szerint – „az egy az egészben” (és „az egész az egyben”) – a világ egy-lényegűségére és oszthatatlanságára vonatkozó felfogás alapvető. Lin-csi ezért fordítja vissza a kérdést, mert rájön, hogy az csak provokáció. A helyesre jó válasz Ma-jü részéről: a mester és a tanítvány egyenrangúak, mindkettőben megvan a buddha-természet. Habozása azonban végzetes hiba: át kell adnia helyét a mesternek.

3.

16. *Ügy-nélküli igaz ember* – Nagyon nehéz a kínai „vu-vej csen-zsen” kifejezés magyar megfelelőjét megtalálni. Talán a részletes szómagyarázat segít: a *vu* kínai tagadószó nem csupán ’nem’, de ’ne’ és ’nincs’ sőt ’semmi’ jelentésű is. A *vej* jelentései: ’ülőhely’, ’trónus’, ’pozíció’, ’tiszttség’, ’rang’, ebben az összefüggésben azonban mindenféle ügyben való lekötöttséget, közügyekkel való törődést jelent, nem pusztán rangot vagy tisztiséget. A *csen* elég egyértelmű: ’igaz’, ’hüség’, ’valóságos’ a jelentése. A *zsen* a legegyszerűbb: ’ember’ – a nálunk is járatos minden árnyalatával egyetemben.

17. *Elmélkedés padkája* – A Mester ezúttal nem a „szószéken” foglalt helyet, hanem a – minden szerzetes számára rendszeresített – dobogón, amely kötélzettel volt ellátva s rajta sorakoztak a szerzetesek ülőpárnái, illet-

ve gyékényei. Ezen kuporogtak a töröküléshez hasonló pózban, de talpukat felfelé fordítva (nálunk lótszülés vagy jógaülés néven ismert pózban) – így gyakorolták az elmélkedést.

18. *Seggtörő* – A *kan-si-csiu* voltaképp csak Indiában használatos (ahol az ősi rítusok értelmében szigorú tilal-makkal őrzik a kéz tisztaságát): fa- (bambusz-) darabka, simára csiszolva, hogy ne sértsen. Kínában, ahol a papír járta erre a célra, kizárólag a buddhista kolostorokban honosodott meg használata. A kolostorokban az a szokás (amint egy tanítványom, aki buddhista kolostorban nőtt fel, mesélte), hogy hetente kirendeli a novíciusokat felügyelőjük: együtt farigcsálják ezeket a bambuszdarabkákat, az elkészült készlet kosárban kerül a latrina mellé. Innen jelképes mivolta: kollektíve készül, de egyénileg használják el. – Végso értelemben magát a minden emberben rejtőzött buddhát jelenti, mint kollektíva szülöttét és egyéni megváltásának lehetőségét, egyben mint Buddhát magát is – van rá példa a *Kapujavítás Átjárás*ban is, I. 21. példázat.

*

Lin-csi leghíresebb példázata ez a – kissé blaszfémikus ízű – meghatározás. A terminus, az „ügy-nélküli igaz ember”-kifejezés taoista forrásokra megy vissza, ahol a *vej* szó a hivatalnok ’ügy’ vagy éppen a ’hivatali állás’ jelentését viselte. (Demiéville még Robert Musil *Der Mann ohne Eigenschaft*-jével is rokonítja; Musil foglalkoztatta a taoista filozófia). A „bármilyen elkötelezettség nélküli” ember jelentése félrevezető lehetne, mert Lin-csi – és a *Csan*-tanítás – itt az előítéleteitől megszabadult és, ilyen módon, a megvilágosodásra – a kiüresedett, vágyaitól és ezért szenvedéseitől is megszabadult emberre gondol.

19. *a három lényegi elv pecsétje* – A „Tan pecsétje” – a buddhista terminológiában gyakori szóhasználat: arról a benyomásról, hatásról van szó, amelyet a mester kelet a tanítvány lelkében, végül is: egyenlők.
20. *csodás megértés* – A transzcendens megélése, amivel a mesterek már rendelkeznek, nem akadályozhatja meg, hogy ne próbáljanak a beavatatlanok kérdéseire felelni.
21. *űdvös eszközök* – *ou-ho* (szanszkrit *upája*). A mahájána szerint két igazság van: az abszolút és a köznap – az előbbinek a birtoklói alkalmazkodnak az utóbbihoz.
22. *felfogás alkalmai* – A kínai „csi” (’gépezet’, ’alkalom’) a *Csan* legnehezebben visszaadható terminusai egyike: azt az alkalmat jeleníti, amelyben a megértés (megvilágosodás) gépezete az emberi (tanítványi) lélekben mozgásba jön.
23. *bábuk* – A tanítványokat, a megváltásra vágyakozókat, akiket előítéleteik és szenvedélyeik „ott . . . belül . . .” rángatnak, rossz irányba mozgatnak.
24. *három titokzatos kapu* – A kommentárok nem tudnak megoldást erre a jelképre.
25. *alkalom* – A kínai politikai-történelmi esszé jól ismert terminusa (*csüan*), jelentése: ’hatalom’, ’súly’, ’egyensúly’ is.
26. *éljetele vele* – A kínai szó, *jung* jelentése ’aktivitás’, ’használat–használás–használni’ – a *Csan*-ban mindenfajta aktivitást is jelöl.

*

Ezt a „prédikációt” emlegetik Lin-csi „három tétele” néven (*Szan-csü*), valóban titokzatosak és többértelműek, sokfajta magyarázatot tesznek lehetővé. Talán a legegyszerűbb a legjobb: mester és tanítvány egyenlősége a tanítás folyamán – a megvilágosodás és a kérdés nem zárják ki egymást. A fő cél: az előítéletek megsemmisítése. A *Csan* gyakorlata legalábbis ezeket hitelesíti.

Útmutatások – Az esti prédikációkat nevezem így (l. a *Beszélgetések* jegyzetét).

10.

27. *világ* – A kínai *csing* terminust (’tájéék’, ’birtok’, ’határ’) fordítom ’világ’-nak. A buddhista felfogás szerint az ember (mint egyén, alany) áll szemben a világgal.
28. *Mezőkre tűző nap . . .* – A sorpár értelme: a világ hívságai vonják magukra figyelmünket – önmagunk léte irreálissá válik (fehér hajú gyermek!).
29. *Király parancsa . . .* – A sorpár értelme: a külső világtól való elfordulás olyan belső békét hoz létre, hogy a Törvény szava (a király parancsa) minden más információt (vészt jelző füst a határvidéken) elnyom.
30. *Ping és Fen tartomány . . .* – Itt arról szól a hasonlat, hogy a külső világ érzékelésének és a belső, lelki életnek a (szamádhí, a bensőre koncentráló elmélkedés révén elért) felfüggesztése hasonló a magányos hegycsúcson, mindentől elszigetelve üldögélő ember helyzetéhez. A konkrét helynevek valószínűleg Lin-csi személyes élményeiből származnak: az idő tájt dúltak kolostora környékét.
31. *Király a kincses palotába megy* – Ez a hasonlat már a külső világ és az én magasabb szintű – az előző fokozatokon túljutott – kapcsolatát, a realitáshoz való szublimált visszatérését jelenti.

*

Ez a prédikáció Lin-csi tetralemmája néven ismert. Az indiai logikában – s onnan a buddhista logikában is – jól ismert ez az ismeretelméleti tetralemma, a négysarkú tagadás, amelyből hiányzik a „kizárt harmadik” princípiuma, ami az arisztotelészi logikának egyik pillére. Vö. Conze, E.: *Buddhist Thought in India*, 1962. külf. 220 skk., és Stcherbatsky, F. Th.: *The Buddhist Logic*, 1930. I. 410. skk. A tanító Lin-csi bizonyos mértékig a megvilágosodás elérésének módszertani sémájává alakítja az eredeti tetralemmát.

32. *születések és meghalások körforgása* – A számszára, az „életkerék”, a Nirvánán kívüli – azaz a földi, valóságos – lét.
33. *Követői az Útnak!* – *Tao-liu*, szó szerint „az Útnak folyama”. Régi nyelvi tradíció egy irányzat követőit ezzel a kifejezéssel jelölni. Az „Út” (*Tao*) kifejezés használata a buddhizmus kínai irodalmában arra megy vissza, hogy az első fordítók taoisták voltak.
34. *buddha-pátriárka* – Nem tudhatni bizonyosan, hogy van-e különbség ezen kifejezés és a fordított sorrendű (cu-fo, illetve fo-cu) között. Demiéville az utóbbit fordítja „Buddhák és pátriárkák” formulában. Lehet, hogy csupán nyelvi henyeség.
35. *Csan-hívek* – *Csan-tő*, szó szerint a ’*Csan-erénye*’ (értsd: erényes híve). Ezt fordítom „érdemes *Csan-hívők*”-nek (a kínaiában az egyes és többes szám nem különbözik).
36. *Hármas Világ* – A buddhista teológiában a vágyak, az anyag és az anyagtalanság világ-hármasa. (Más formulával: az érzéki örömök, az alakok és az alaknélküliség régiói. L. von Glasenapp, H.: *Az öt világvallás*. Gondolat, 1975. 112.)
37. *kisugárzás* – Az indiai és a buddhista bölcsélet felfogása szerint az érzékelés működése nem egyirányú. A szem pl. nemcsak befogadja a fénysugarakat, hanem meg is világítja a tárgyakat, amiket lát stb.
38. *ügy-nélküli ember* – Itt szó szerint is *vu-si*, ez a kifejezés jelentése.
39. *Törvény-Test* – Szanszkrit *Dharmakája*. Buddhának mint a Törvénynek a megtestesítője. A mahájánában a Hármas-Test egyike. „Lényeg-Test:” az egyéni és egyetemes tudat összeolvadása.
40. *Megjutalmazás-Test* – Szanszkrit *Szambhógakája*, „Üdv-Test”, amely formában Buddha a bódhiszattvákot oktatja.
41. *Átváltozás-Test* – Szanszkrit *Nirmánakája*, Buddha földi testet öltése a létkörforgásban.
42. *Három-Test* – Az indiai buddhista terminológiából és

jelképrendszerből származó, de Kínában több új értelmezéssel is bonyolódott kifejezés. Itt a Lin-csi által adott értelmezés magáért beszél.

43. *Törvény* – Kínaiul *Fa* – a buddhista tanítás összefoglalása.
44. *szútrákra és a sásztrák szerzőire* – A szútrák magának Buddhának tulajdonított tanítások, a sásztrák a magyarázatok (későbbi kommentárok) szöveggyűjteményei – ezek alkotják együttesen a *Hármas Kosár (Tri-pitaka)* nevű alapgyűjteményt, a „buddhista Bibliát”.
45. *négy nagy elem* – Indiai eredetű felfogás, amely szerint az anyag négy alkotó eleme a föld, a víz, a tűz és a szél.
46. *A lélek az, amit látásnak hívunk a szemben* – Az indiai buddhista felfogásnak kissé átalakított verziója. Az ti. hat érzéket és érzékmzőt ismer: szem/látvány, fül/hang, orr/szag, nyelv/íz, test/tapintás, éntudat/éntárgy.
47. *arhat* – tanítvány (kínaiul *lo-han*).
48. *Jadzsnjadatta* – Az eset, amire a vers utal, egy apokrif szútrából való: Jadzsnjadatta Srávasztí városában igen szép ember volt. Addig nézegette arcát a tükörben, míg egyszer csak eltűnt a tükörkép, ő pedig hirtelen ijedtségében azt hitte, hogy a feje tűnt el – nyomban keresésére indult. A példázat értelme: a tükörkép illúzió, s félrevezet – az igazi a saját fejünk, amely azonban nem látható nekünk magunknak.
49. *Ĵama* – A halál istene az indiai mitológiában – a buddhizmus is gyakran emlegeti.
50. *fene rókák* . . . – A kínai néphit gonosz rókatündérei; ezek emberi alakot tudnak ölteni s – többnyire csinos nők képében – rossz útra viszik s szerelemmel emésztik el áldozataikat. Lin-csi a hamis tanokat prédikáló mesetereket nevezi így.
51. *a köles árát* . . . – Ti. azokat az adományokat, amiket a félrevezetett donátorok („jó családból való fiúk és leányok”) áldoznak a kolostorokra.

*

Ez a prédikáció az egyik legteljesebb összefoglalása Lin-csi tanításainak. A „helyes látás” a kiindulópontja (s ebben a legrégibb tradíciókat követi), de aztán a blaszfémikus kije-

lentésekig elmegy, hogy a tételes vallás építményét lerombolva, kizárólag az önmegváltás lehetőségét hangsúlyozva, erre buzdítsa híveit. Mindenki ott a lehetőség, csak meg kell ragadni. Nincs szükség sem az írott tanításra, sem a példaképekre, „belülről” kell a megtisztuláshoz eljutni; elvetni a külső világ minden kényszerét és realitását, illetve alkalmazkodni hozzájuk, s így semmibe venni őket („Öltözik, ahogy épp kedve tartja; amikor mehetnék, megy, amikor ülhetnék, leül . . .”)

13.

52. *öt főbűn* – Az öt főbűn, amely a következő újjászületésben azonnal elveszi büntetését, amiért „közvetlen cselekedet”-nek is nevezik: apagyilkosság, anyagyilkosság, egy arhat meggyilkolása, valíásszakadás szítása, egy buddha vérének kiontása.
53. *Mára* – A Gonosz, az Ördög, Buddha megkísértője.
54. *a ludak királynője* – Indiai kifejezés átvétele, valószínűleg hattyú.
55. *Buddha és Mára egyként csapnivaló* – a *Csan* etikai nihilizmusa itt nyilatkozik meg legerősebben: Lin-csi nem hajlandó különbséget tenni jó és rossz között.
56. *szamszára* – Az újjászületések végtelen láncolata.
57. *préta* – Halál után bolyongó lélek, kísértet, kiéhezett démon (a Pokol után ez a legrosszabb újjászületés, tkp. újjászületés előtti, bizonytalan állapot).
58. *a fejeteket keresni . . .* – Utalás a Jadzsnadatta-példázatra (lásd a 11. prédikáció jegyzetét).
59. *Tiszta Föld* – A Paradicsom, a buddhista mennyország.
60. *tízezer lat arany* – Az eredeti regulák szerint a buddhista szerzetesek koldultak, s nem fogadhattak el mást, mint pillanatnyi szükségletre szolgáló adományt. Voltak azonban más, későbbi regulák is, amelyek lehetővé tették kiváló, tisztelettel övezett szerzetesek számára fényűző öltözet és lakosztály elfogadását.

*

Ez az „útmutatás” a Lin-csinél szokásos, pórias kifejezésekkel megtűzdelve, drasztikusan fejezi ki a *Csan*nak azt az alapelvét, hogy a „köznap dolgokhoz kell tartani magát az embernek” – vagyis önmagából kiindulva kell keresnie a megszabadulást a vágyaktól, szenvedéstől s az örök körforgástól.

15.

61. *Tanítás nyomai* – Azaz: a kanonikus írásokban őrzött szövegek.
62. *uralkodók és latrok* – Ez is a *Csan* erkölcsi állásfoglalásokat tagadó tételének hangsúlyozása.
63. *támasz nélküli szerzetes* – Akit nem befolyásoltak, nem köteleztek el tévtanok.
64. *folyékony vaj* – ghí – Indiai eredetű hasonlat – a kínaiak az indiaiakkal ellentétben nem ettek sem tejet, sem tejterméket.
65. *tükörözzétek azokat . . .* – A tükör-hasonlat a buddhista ismeretelmélet egyik kulcsszava, jelentése itt: a világot megismerni, szemlélni, anélkül hogy azt hagynánk magunkra hatni. (A „hold tükörképe a vízben” lényegében ugyanez: a jelenségek és lények formáját viszszaadó „üresség”.)
66. *hat porcsomó* – A hat érzékszerv tárgyai (l. előbb is!).
67. *Maitréja* – Az eljövendő Buddha, a következő világkorszak Buddhája (a jelenlegi ti. Sákjamuni, a történeti Buddha).
68. *Három Szem birodalmi* – Buddhista terminus, több jelentéssel. Egyik szerint: együttérzés, bölcsesség és Törvény, másik szerint a testi, a mennyei és a bölcs szem világa. Lin-csi azonban itt a *Három-Testtel* azonos értelemben használja (l. 42. jegyzet).
69. *Testek . . . Övezetek . . .* – A buddhista bölcsélet metaforikus fogalmai, amelyek ontológiai kategóriákra utalnak – lényegük az ontológiai idealizmus: minden csak egy felsőbbrendű „tudat” képzete. (Az érdeklődőt E. Conze művéhez tanácsolom: *Buddhist Thought in India*, 1962.)

70. *sárguló falevelek*... – Egy szútrából vett instrukció: a síró kisgyermeket szülei úgy vigasztalják, hogy sárguló faleveleket nyomnak a markába, azzal, hogy aranyat kap. Itt a megcsalás jelképe.

*

Lin-csi „humanizmusa”, emberközpontúsága itt mutatkozik meg legtisztábban: az embernek önmagában kell föllelnie a megváltást s a hozzá vezető utat. De az embernek önmagából is ki kell tisztogatnia a műveltség (a „szellem”) által beléje oltott előítéleteket. A radikális „tabula rasa” teóriája különös módon talál modern interpretátorokra a mai pszichoanalízis legjobbjában (pl. Erich Fromm munkáiban).

20.

71. *Vimaja – A Tripitaka (Hármas Kosár)* kánongyűjteménynek a szerzetesi közösségek és élet diszciplináját rögzítő könyve.

72. *gazdag barátot* – Azaz: Huang-pót, akit mindvégig mestereként idéz.

73. *Ha egy buddhával találkoztok*... – Lin-csinek ez a blaszfémikus tanácsa természetesen metaforikusan értendő: öljétek ki magatokból a buddha (képében megtestesült) előítéleteket! (L. még a 2. sz. *Útmutatás* szövegében!) Ugyanez vonatkozik a kínaiak szemében még súlyosabbnak minősülő blaszfémiákra: öljétek meg atyákat és anyákat!... Viszont a konfuciánus kínaiak éppen ezeket a kijelentéseit használták fel a *Csan* ellen – szó szerint véve őket. (Csu Hszi, a buddhizmus esküdt ellenfele, a 12. században vádat követsolt a buddhisták ellen ebből a Lin-csi-szövegből, vö.: De-miéville, id. m. 118.)

*

A *Csan* tanításának radikális mozzanata ebben az *Útmutatás*-ban kap pregnáns kifejtést: minden tanítástól, minden civilizációs és szociális kötöttségtől meg kell szabadulni, hogy az önmegváltás útja szabadabbá váljék.

21.

74. *egy másik fejet*... – Utalás a Jadzsnadatta-példázatra (l. a 11. *Útmutatás* jegyzetét).

75. *szavaimon csüggtök*... – A *Csan*-buddhizmus legtökéletesebb formája: a mester még saját szavai hitelét is kétségbe vonja!

76. *folyni azt, ami megkezdődött*... – A folyamatosság megszakítása egyike a buddhizmus kulcsfogalmainak (vö.: az újjászületések folyamatosságának megszakítása).

77. *Hármas Világ* – L. a 11. *Útmutatás* jegyzetét!

*

Az itt kifejtett program az „ügynélküliség” megvalósítását szolgálja: a „megszabadulást” keresőnek minden valóságos tevékenységtől tartózkodnia kell – amit tehet, az pusztán látszattevékenységek sora, mint öltözni, enni stb. Mindez persze arra szolgál, hogy a belső tevékenységre – ami semmi képp sem lehet a gondolkodás – koncentráljon.

36.

78. *öt közvetlen cselekedet* – Voltaképp az öt „főbűn” (l. a 13. *Útmutatás* jegyzetét). Azért „közvetlen”, mert tüstént elnyeri büntetését, nemcsak a következő újjászületésben. Itt Lin-csi meg is magyarázza, hogy ezek csak jelképesen értendők – különös, Lin-csire jellemző blaszfémikus módon, épp az öt főbűn lesz itt az önmegváltáshoz vezető állomás. – Az „arhat meggyilkolása” helyébe itt a könyv- és képégetés lép, amit Lin-csi más hol is hirdet, irányzatának ez egyik fő vonása.

79. *üresség* – A *Csan* egyik kulcsfogalma a szanszkrit Sún-jatá. (Vö. a *Nefrit Szirt* első példázatában Bódhidharma válaszát a császárnak.)

43.

80. *megütötte* – A *Csan*-mesterek közül Lin-csi és mestere, Huang-po a „legverekedősebbek”; igen gyakran ütessel, pofonnal, sőt légycsapójukkal vagy akár vándorbotjukkal juttatják kifejezésre nemtetszésüket a tanítvány – ritkán egy másik, velük egyenrangú mester vagy idős szerzetes – hibás válaszára. És – legalábbis a feljegyzések szerint – gyakran el is érik a megütött „hirtelen megvilágosodását”, a *szatorit*. A *szatori* nem érzelmi és nem is racionális természetű, hanem (ami intuíciónkra emlékeztető) pillanatnyi belátása belső természetünknek, s ez a belátás olyan értékű, hogy életre szóló fénnel villant fel valamit, ami egyébként, pl. szavakkal, kifejezhetetlen.

*

A Mester mindhárom tanítványt megüti – mind a háromnak a válasza hibás volt. Az első tétovázik elfogadni a mester által felkínált egyenrangúságot. A második túlságosan megálázkodik. A harmadik pedig nem adja meg az illő tiszteletet.

44.

81. *Egyetlen hajszál* . . . – Az indiai és a buddhista filozófia végtelen kicsiny és végtelen nagy fogalmainak képei. A *Szuméru*- vagy Méru-hegy az istenek otthona – tulajdonképpen a „szent hegy” (amelyet aztán ’a hó otthona’, azaz Himalája néven konkretizálnak).
82. *faragatlanságról vagy finomságról* . . . – Pu-hua válasza a jó, mert a *Csan*, mint már jeleztük, elutasítja az erkölcsi különbségtételt.
83. *nyelvet öltött rá* . . . – Lin-csi dorgálása és nyelvöltögetése voltaképp dicséret; igen gyakran közli ilyen formában elismerését.

Pu-hua kortársa is, rendtársa is volt Lin-csinek, több is annál: hűséges kísérője s olykor még mintaképe is. Különc viselkedésével hívta fel magára a figyelmet – nevét is egyik különbségéről kapta: állandóan csengőt rázott egy rigmussal (1. alább), hogy mindenkit megtérítsen; a *pu-hua* kifejezés jelentése: ’általános megtérés’. Az alábbi történetek különbségeiről és mintaszerű haláláról szólnak.

45.

84. *Ho-jang és Mu-ta* – Nevükön kívül semmit sem tudni róluk.
85. *fiatal menyecske* – Azaz: tapasztalatlan szerzetes. A szerzetes családot cserél, akár a kínai menyecske: ez férje családjába, amaz a kolostori közösségbe lép be.
86. *némítés* – A „jóságos” (mint nénike az unokaöccséhez); kínai népi metafora.

47.

87. *Annak, aki sötétben jő* . . . – Homályos értelmű rigmus.
88. *a Nagy Könyörületes kolostora* – Kuan-jin (Avalókitésvara bódhiszattva) tiszteletének szentelt kolostor.
89. *Mindig is gyanús volt* . . . – Voltaképpen ez is dicséret.

65.

A 65. példázat Pu-hua történetének befejező része, azért került ide.

90. *átváltozásom* – Taoista szóhasználat a halálra.
91. *levetve magáról ép testét* . . . – Mint a kínai néphit szerint a tücsök, amely leveti „bőrét”, de nem pusztul el, csak átváltozik.

49.

A történet maga azért érdekes, mert a buddhista kolostorok és előljárók roppant népszerűségéről vall: még a katonai táborokba is meghívták őket előadni.

50.

92. *kölest adtam el*... – A *Csan*-kolostorok saját földjeik terméséből éltek, akár a többi buddhista kolostor. A „gazdatiszt” a szerzetesek egyike, legrátermettebbje volt.

53.

93. *Vang tanácsos úr* – L. a *Beszélgetések* első példázata jegyzetét.
94. *És én még azt hittem rólad*... – Lin-csinek ez a kijelentése dicséretnek értendő: Vang tanácsos úr, a világi hívő, éles szemmel látja meg, hogy az „arany” szútrák szövegei vakságot okozhatnak – megakadályozhatják a megvilágosodást.

54.

95. *Hszing-san* – Peking környéki kolostor szerzetese (9. század).
96. „*föld a szabadban*” és „*fehér ökör*” – Utalás egy klasztrikus indiai buddhista szútra parabolájára. (Egy atya kimentí gyermekeit az égő házból, s kiülteti őket a puszta földre – azaz: a falu terére –, ahol egy fehér ökör vont a kocsit veszi fel őket.) Ez a parabola – számomra nem nagyon érthető módon – igen népszerű lett Kínában, s a *Csan*-ban is számos jelképes értelmezése van.

A példázat értelme: Hszing-san nem megy lépre, nem bocsátkozik értelmezési előadásba, amikor Lin-csi provokálja őt. A szidalom itt is a Mester elégedettségének jele.

55.

97. *Lo-pu* – *Lo-pu* Jüan-an (834–898), előbb Lin-csi mellett volt, aztán egy Hunan tartományi kolostorban élt (erről kapta nevét).
98. *közeli*bb – A jobb, a célhoz vivő módszer.

56.

99. *két garast*... – Ti. arra a célra, hogy vegyen egy pár gyékénysarut, és folytassa vándorútját.

58.

100. *Csao-csou* – *Csao-csou* Curg-sen (778–897), Lin-csinek talán leghíresebb kortársa, nevét arról a kolostorról kapta (Csao-csou városkában), amelyben 857-ben telepedett le, Hopej tartományban. Minden *Csan*-gyűjteményben gyakran szerepel, de történetei külön is gyűjteményt képeznek; az utóbbiban is megvan ez a történet, csak éppen szerepcserevel: ott a főlétséges kérdés-sel Lin-csi zaklatja a lábát mosó Csao-csout.

61.

101. *kha* – L. a *Beszélgetések* első példázata jegyzetét. Ezt az anekdotát szokás „Lin-csi négy *kha*ja” néven emlegetni. A hasonlatok nem mindig érthetőek, még a filológus számára sem. Annyi azonban világos, hogy az *első kha* (gyémánt-király kardja) a romboló, amely a lélekben *tabula rasát* hoz létre; a *második kha* az alattomos, amely csapdát állít; a *harmadik* a kísérleti, amely

próbára teszi a partnert; végül a *negyedik* az „abszolút” *kha*, amelyik épp azzal hatékony, hogy nyilvánvaló vagy belátható (racionális) haszna nincs.

VISELT DOLGAIRÓL

66.

102. Huang-po – L. az első *Beszélgetés* jegyzetét.
 103. *házfőnök* – ezzel a szóval adom vissza a kínai *sou-zuo* ’főhelyen ülő’, azaz a csarnokban sorokban üldögélő szerzetesek rangidős vezetője kifejezést. A szó itt talán a Mu-csouba való Csen mestert jelöli (780–877), aki Lin-csi egyik utódja lett. A *csarnoki előljáró* pedig (*tang-tou*) a kolostorokban a novíciusok oktatója.
 104. *Ta-jü* – „Nagy Ostoba”: csak ezen a becenéven ismert csak a Lin-csi-feljegyzésekből (talán a Lu-hegyi kolostor apátja volt Csiang-hszi tartományban).
 105. *Kao-an-i partok* – Csiang-hszi tartomány kisvárosa a Csin-csiang folyó partján.

*

A történet értelme: miképpen nyeri el Lin-csi a maga teljes függetlenségét – ami a *Csan* legfőbb magatartási vezérfonala.

69.

106. *kolostori közmunkában* . . . – A közösség önfenntartását szolgáló „közmunkákat” (földművelés, favágás stb.) *Paj-csang* Huaj-haj (720–814), aki Huang-po mestere volt, vezette be a *Csan*-kolostorokba, az ő jelszava volt az, hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék”. Ez egyébként összhangban volt a *Csan* „köznapai dolgokban köznapinak lenni” útmutatásával, de ellentétben volt az indiai buddhista kolostorok gyakorlatával és diszciplinájával: ott tilalmas volt a szerzeteseknek a kétkezi munka, különösen a földművelés!

107. *mezei munkák felügyelője* – *Vej-na* (szankszkrit *karmadána*), kolostori tisztségviselő, rangban a harmadik.

*

Lin-csi cselekedetének – pontosabban: tétlenségének – értelmét nem érti sem mestere, sem a felügyelő, ezért jelképesen megbünteti őket azzal, hogy elkezd a kapával sirjukat ásni. Egyébként a hamvasztás az indiai szokás nyomán eléggé elterjedt a kínai buddhista kolostorokban is, bár sosem lett általános: pl. Lin-csit magát is elföldelték, nem hamvasztották.

71.

108. *támaszbotjával* . . . – Az idősebb mestereknél megengedett volt az álltámasz használata az üldögélő elmélkedés hosszú és fárasztó óráiban: ez a támaszbot.

*

Az igazi elmélkedés esetében elkerülhetetlen az időnkénti elszunnyadás – aki ezt tagadja, illúziókba ringatja magát vagy áltat másokat. Ilyen „hamis elképzelések” rabja a csarnoki előlülő.

72.

A történet jelképes értelme az aktivitás és a tétlenség (vö.: „ügy-nélküli igaz ember”!) szükségképp paradox és ellentmondásos viszonya körül forog, s még bonyolítja ezt a mester és tanítvány viszonya.

73.

109. *Kuj-san* – A hegy, amelyről az apát nevét kapta, Hunan tartományban van; ebben a kolostorban volt idősebb mester Huang-po, és Lin-csivel egyidősként, „vendég-fogadó” volt *Jang-san* (807–883).

110. *Bátyám...* – Csak udvariassági formula, egyáltalán nem biztos, hogy Lin-csi – akinek születési dátumát nem tudjuk – volt az öregebb.
111. *ott lesz a kolostorod...* – Jang-san megígéri Lin-csinek a Lin-csi-kolostort és a hűséges barátot, Pu-huát, akinek „nem lesz farka, csak feje” – azaz: nem lesz vége, csak kezdete (l. előbb, a *Példázatok* közt a Pu-huáról szóló történeteket; Pu-hua nem hal meg, csak elhagyja porhüvelyét).

74.

112. *nyári visszavonulás* – A szerzetesek évente két három hónapos időszakra a kolostorokban maradtak: nyáron (a 4. holdhónap közepétől a 9. közepéig) a hőség miatt, télen pedig a hideg miatt. Indiában, ahol a klíma lényegesen melegebb, csak egy „visszavonulási” időszak volt, a hőség, illetve a monszun miatt nyáron. A vándorlások a közbeeső tavaszi, illetve őszi periódusokban folytak. Lin-csi ezt a szabályt is megszegte, mint minden más szabályt.
113. *fekete paszullyal...* – a kifejezés a tussal rótt írásjegyekre, azaz az írott szövegekre utal. A *tou* szó egyébként szójáték is: jelentése 'bab', de ugyanígy hangzik a 'szöveget recitálni' kifejezés is.

75.

114. *Folyamtól Délre...* – A „Folyam” a Sárga Folyó (Huang-ho), a kínaiak számára a fő földrajzi tájékoztatósi vonal, sőt a kulturális régióknak is elválasztója: a déli és északi műveltségnek (piktúrának, literatúrának, buddhista bölcsesletnek stb.) különbözőségét nyomatékosan hangsúlyozzák és teoretikusan is számon tartják.
115. *néhai mesteremnek az elmélkedő párnját...* – A párna és a zsámoly az apáti (pátriárkai) autoritás jelképes képei. Ilyen módon a gesztus jelentése: „átadom neked az utódlást!”

116. *Inkább tüzet hozz!* – Lin-csi válasza: égessük el ezeket – azaz: elutasítja a formalitást. Az utódlás „lélekről lélekre” száll.
117. *rossznyelvű fecsegésnek...* – Azaz annak, hogy kétségbe vonják hiteles és jogos utódlását!

76.

118. *Bódhidharma sztúpájához...* – A hagyomány szerint ez a sztúpa (torony formájú kő- vagy téglapítmény, amely ereklyetartóként szolgált), a Hsziung-er-san 'Medvefű Hegy' oldalán, Lojang város mellett állt.
119. *köntöse ujját rázva...* – A harag vagy felháborodás kifejezése a bű, hosszú köntösujjak rázogatója.

78.

120. *Szan-feng* – Talán egy hegy neve Csiang-hszi tartományban (ahol Huang-po kolostora volt). Pingről sem tudhatni semmit.

*

A verses párbeszéd értelme meglehetősen homályos. Az „érbivál” talán a misztikus erejű, vízmegállító, áradást akadályozó kultikus szoborra utal. A kommentárok szerint ez a verspár Huang-pónak valamelyik kijelentését idézi – azok azonban teljesen önkényesek.

A „jade fuvola” hangjának megértése régi kínai történetet idéz: barátok közti megértésre vonatkozik. Ping kérdése tehát azt jelenti: vajon kinek szól Huang-po tanítása? A válasz pedig: aki őt meg akarja érteni, annak a „firmamentumon” is túl kell jutni.

A „sárkány”, azaz Huang-po, „kicsiny főnixeket”, azaz: szellemi utódokat szül, de azok „drágaköveket”, azaz messzire fénylő tanításokat produkálhatnak (ez nyilván Lin-csire magára vonatkozik).

81.

121. *Cuj-feng* – Más forrásból nem ismerjük.
122. *nincsenek igéi* . . . – Az előbbi verses párbeszéd feltételezett Huang-po idézetével kapcsolatban már megjegyeztük, hogy Huang-po „igéit” teljesen önkényesnek, így megjegyzésre nem érdemesnek ítélték.

82.

123. *Hsziang-tien* – Más forrásból őt sem ismerjük.
124. *Ez a sok kopasz* . . . – Lin-csi csak látszólag sértegeti Hsziang-tient és gyülekezetét (kopasz: szerzetes), de itt is, mint sok más helyen, a sértés elismerést takar: Hsziang-tien elutasította a dualista (világi-szent) csapdát!

83.

125. *Ming-hua* – Ugyancsak ismeretlen más forrásból.
126. *a semmiért* . . . – Azaz: ilyen értelmetlen kérdésekért.

85.

127. *Belevágni a húsba* . . . – A megsebzéssel való gyógyítás a buddhista irodalom régi metaforája. Jelentése itt: Feng-lin kérdései csak elmélyítik kételyeit.
A verses párbeszéd lényege a következő: bár ott van fölöttük a fénylő igazság, az emberek (a halraj) nem látják, s tévelyegnek. A mester válasza: éppen, mert ott az igazság fénye, nem kell tovább tévelyegni. Feng-lin ellenvetése: a jelenségek (szél, vitorla) illúziókat keltenek, s realitásnak, életnek hisszük a látszatot. A mester válasza utalás egy *Csan*-anekdotára: Jao-san Vej-jen (751–834) tette meg azt, hogy éjjel fölment egy hegy-csúcsra, s belekacagott a világba – ősi emberi, még inkább gyermeki tett, de itt nyilván a megvilágosodást

hozta el. Feng-lin itt földi témákra invitálja a Mestert, aki praktikus tanáccsal szolgál: a mester válassza meg tanítványát (ez viszont a *Nefrit Szirtben* és a *Kapuja-nincs Átjáróban* is – 33. példázat – visszatér). A villám és a tűzkő villanása a számádhí (megvilágosodás) hirtelen és megfoghatatlan pillanatnyiságát érzékelteti.

87.

128. *átalakulásának idejéhez* . . . – A Nirvánába való átlépésének, prózaiban: halálának idejéhez.
129. *Igaz Törvény Szeme fénye* – A Törvény s a Tan látásmódja, szembeállítva a profán látásmóddal. (A kifejezést nem szó szerint fordítom le, inkább értelmét próbálom érzékeltetni.)
130. *Szan-seng* – Szan-seng Huj-zsan egyike volt Lin-csi tanítványainak és utódainak (életrajzi adatait nem tudjuk). Nevét a Cseng városka melletti Szan-seng-jüan (Három Szent Monostora) után kapta.
131. *vaksi számmárral* . . . – Ez a becsmérlés itt is ellenkező értelemben érvényes: a Mester megnyugodva látja benne utódját.